

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH

**Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego
Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów
na lata 2021-2030**

Styczeń 2024

Spis treści

Wprowadzenie do Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów.....	3
1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.....	3
2.1. Uwarunkowania prawne europejskie, krajowe i regionalne	3
2.2. Uwarunkowania prawne lokalne	4
3. Ocena zgodności dokumentu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z dokumentami regionalnymi, krajowym i europejskimi.	5
I. Synteza diagnozy obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z analizą problemów i potrzeb.....	10
1. Analiza problemów i potencjałów w obszarze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w sferach społecznej, gospodarczej i przestrzenno-funkcjonalnej.....	10
2. Analiza SWOT.....	25
3. Podsumowanie diagnozy - wnioski odnoszące się do sfer społecznej, gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej - analiza potrzeb rozwojowych.....	27
II. Logika Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego	30
1. Struktura Strategii ZIT.....	30
31	
2. Cele i działania Strategii ZIT.....	32
3. Projekty zintegrowane.....	39
3.1. Istota projektów zintegrowanych.	39
3.2. Lista projektów zintegrowanych.	40
4. Źródła finansowania projektów ZIT.	46
4.1. Obszary wsparcia w ramach Funduszy Europejskich dla Łódzkiego (FELD).....	46
III. Warunki i procedury (w tym tryb wyboru projektów) obowiązujące w realizacji Strategii ZIT.....	47
IV. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	51
1. Komunikacja z partnerami społecznymi	51
2. Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii.....	51
V. Monitoring i ewaluacja Strategii ZIT	53
1. Wprowadzenie.....	53
2. Monitoring i ewaluacja Strategii.	53
Wykaz skrótów.....	64
Spis tabel	65

Wprowadzenie do Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów.

1. Wstęp

Zarządzanie rozwojem w tak wielu aspektach funkcjonowania obszaru składającego się z 25 jednostek samorządowych: gospodarczym, społecznym, infrastrukturalnym i środowiskowym jest procesem bardzo złożonym, wymagającym kompleksowego planowania długookresowego oraz podejmowania zasadniczych decyzji dla społeczności lokalnej ze wszystkich miast i gmin oraz łącznie dla całego obszaru. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów 2030 (dalej: Strategia ZIT MOF 2030), jest strategią terytorialną w rozumieniu art. 23 projektu rozporządzenia ogólnego oraz zapisów Założeń Umowy Partnerstwa na lata 2021-2030. Jednocześnie Strategia ZIT MOF 2030 swoim zakresem jest rozszerzona o kwestie zrównoważonej mobilności miejskiej oraz bezemisyjnej i niskoemisyjnej komunikacji miejskiej, gdyż jest ona powiązana z przewidzianymi dla Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych źródłami finansowania. Dokument stanowi narzędzie zarządzania rozwojem MOF poprzez wykorzystanie planowanych do uruchomienia źródeł finansowania w Programie Regionalnym Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2027 (dalej: FELD). Strategia ZIT MOF 2030 stanowi instrument pozyskiwania środków zewnętrznych dla Partnerów Porozumienia.

2. Podstawa prawna opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

2.1. Uwarunkowania prawne europejskie, krajowe i regionalne

Uwzględniając dotychczasowe rezultaty osiągnięte we wcześniejszych okresach programowania Unii Europejskiej oraz dynamikę zmian społecznych, gospodarczych a w szczególności politycznych w Europie i na świecie, Komisja Europejska uwzględniając polityki krajowe, przygotowała nowe cele i kierunki wsparcia w ramach perspektywy finansowej 2021–2027. Znalazły one wyraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności. Strategie Terytorialne zdefiniowane są w art. 29 powyższego Rozporządzenia.

Stosowanie powyższego rozporządzenia reguluje w Polsce Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027. (Dz.U. 2022 poz. 1079).

Wraz z tym zmieniają się narzędzia, instrumenty i warunki finansowania oraz zasady współpracy z samorządami. Skutkuje to koniecznością przygotowania nowych dokumentów strategicznych w jednostkach administracji publicznej w Polsce.

W pracach nad Strategią ZIT MOF 2030 wykorzystywane były zapisy określone w Zasadach Realizacji Instrumentów Terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, opublikowane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej w sierpniu 2022 r.

Podstawowymi regulacjami regionalnymi są:

- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 (SRWŁ 2030),

Dokument ten jest podstawą dla kształtowania i prowadzenia przez samorząd województwa polityki regionalnej w perspektywie średniookresowej oraz stanowi wytyczne do planowania strategicznego na poziomie ponadlokalnym i lokalnym.

- Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ 2027).
Dokument ten jest podstawowym instrumentem finansowania konkretnych przedsięwzięć realizowanych zgodnie z polityką regionalną prowadzoną przez samorząd województwa zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego do roku 2030.

2.2. Uwarunkowania prawne lokalne

- 1) Idea współpracy samorządów pojawiła się w następstwie utworzenia i realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski - Bełchatów na lata 2021-2030. Każdy z przyszłych Partnerów Porozumienia podjął Uchwałę Rady w sprawie przystąpienia do współpracy w formule porozumienia międzygminnego. To pozwoliło na sformalizowanie współpracy.
- 2) Podstawą formalną opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski - Bełchatów jest Porozumienie międzygminne podpisane w dniu 11 stycznia 2022 r. w sprawie powołania Związku ZIT, mającego na celu współpracę jednostek samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów, służącego realizacji zadań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Strony Porozumienia powierzyły Miastu Piotrków Trybunalski rolę Lidera i postanowiły, że Lider będzie je reprezentował w procesie programowania, negocjacji i przygotowania dokumentów strategicznych oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT w ramach perspektywy finansowej 2021 – 2027 wymaganych przez Zarząd Województwa Łódzkiego oraz inne podmioty.
- 3) Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Radomsko - Piotrków Trybunalski - Bełchatów - obejmuje 25 gmin: 9 jednostek z powiatu piotrkowskiego (Miasto Piotrków Trybunalski oraz gminy: Rozprza, Sulejów, Wolbórz, Gorzkowice, Grabica, Moszczenica, Wola Krzysztoporska Czarnocin), 9 z powiatu radomszczańskiego (Miasto Radomsko oraz gminy: Kamieńsk, Dobryczyce, Gidle, Gomunice, Kobbiele Wielkie, Kodrąb, Ładzice i Radomsko), 7 z powiatu bełchatowskiego (Miasto Bełchatów oraz gminy: Bełchatów, Drużbice, Kleszczów, Kluki, Szczerców, Zelów).
- 4) Porozumienie stanowi ramy prawne i instytucjonalne do przeprowadzenia procesu przygotowania i realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski - Bełchatów. Dokument określa szczegółowe zasady współpracy stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji oraz uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.
- 5) Prezydent Miasta Piotrkowa Trybunalskiego, Zarządzeniem Nr 178 z dnia 30.05.2022 roku, powołał Zespół Doradczy partnerów społeczno-gospodarczych stanowiących ciało doradcze przy opracowywaniu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów 2030. Do zadań Zespołu, należy

opiniowanie decyzji Lidera, związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów 2030, poprzez przyjmowanie stosownych uchwał lub stanowisk.

3. Ocena zgodności dokumentu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z dokumentami regionalnymi, krajowym i europejskimi.

Celem analizy przeprowadzonej w tym rozdziale jest zestawienie celów strategicznych dokumentów regionalnych, krajowych i europejskich z celami Strategii Zintegrowanych Inwestycji terytorialnych MOF Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów 2030. Cele dokumentu Strategii ZIT zestawiono w tabeli poniżej z celami takich dokumentów jak: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, Umowa Partnerstwa do realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (stan na sierpień 2023). Wszystkie cele Strategii ZIT wpisują się w zakres celów dokumentów nadrzędnych.

Poniżej w Tabeli 1 przedstawione są powiązania pomiędzy celami Strategii ZIT z celami i kierunkami innych dokumentów strategicznych wyższego rzędu wskazanymi powyżej. Kolorem szarym zaznaczono te relacje, w których występuje powiązanie co oznacza, że cele Strategii ZIT wpisują się w cele i kierunki dokumentów wyższego rzędu. Brak zaznaczenia na szaro oznacza, że cele Strategii ZIT nie realizują bezpośrednio celów strategicznych i kierunków interwencji dokumentów strategicznych wyższego rzędu.

Tabela 1. Ocena spójności dokumentu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów 2030 z dokumentami regionalnymi, krajowymi i unijnymi.

DOKUMENT WYŻSZEGO RZĘDU	CELE STRATEGICZNE ZIT	Cele szczegółowe/kierunki działań	Cel strategii 1: Wyższa efektywność energetyczna obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze MOF	Cel strategii 2: Zwiększony udział energii pochodzącej z odnawialnych źródeł na obszarze MOF	Cel strategii 3: Zwiększona skuteczność działania OSP w prowadzeniu akcji ratowniczych i likwidacji skutków katastrof i awarii	Cel strategii 4: Poprawa i utrzymanie bioróżnorodności na terenach zagrożonych degradacją przyrodniczą	Cel strategii 5: Zwiększenie dostępu do niskoemisyjnego, multimodalnego transportu pasażerskiego o wysokim standardzie	Cel strategii 6: Zwiększona atrakcyjność turystyczna MOF
	CELE STRATEGICZNE/OPERACYJNE I HORYZONTALNE							
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo	a. Podnoszenie wiedzy i umiejętności z zakresu planowania i zarządzania rozwojem pracowników administracji samorządowej wszystkich szczebli b. Upowszechnianie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu rozwojem c. Wzmacnianie współpracy i partnerstwa samorządów d. Prowadzenie zintegrowanej i terytorialnie ukierunkowanej polityki zrównoważonego rozwoju przestrzennego						
	1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka	1.1 Zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego 1.2. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego 1.3. Wsparcie rozwoju MŚP 1.4. Rozwój sektora rolnego i zwiększenie jego konkurencyjności						
	2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans	2.1. Rozwój kapitału społecznego 2.2. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców 2.3. Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego						

	3. Atrakcyjna i dostępna przestrzeń	3.1. Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu 3.3. Zwiększenie dostępności transportowej 3.4. Nowoczesna energetyka w województwie 3.5. Racjonalizacja gospodarki odpadami 3.6. Zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych						
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku	Kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce							
	Kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym;							
	Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności;							
	Kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów							
	Kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko							

	Kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe							
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze 1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów						
	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach						
	Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem 3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych 3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej						

Umowa Partnerstwa do realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (stan na marzec 2023)	1.1 Cel „Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej”							
	1.2. Cel „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa”							
	1.3. Cel „Lepiej połączona Europa”							
	1.4. Cel „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”							
	1.5. Cel „Europa bliższa obywatelom”							
	1.6. Cel „Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie”							

I. Synteza diagnozy obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z analizą problemów i potrzeb

1. Analiza problemów i potencjałów w obszarze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w sferach społecznej, gospodarczej i przestrzenno-funkcjonalnej.

SFERA SPOŁECZNA

Uwarunkowania rozwoju MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów w istotnym zakresie kształtowane będą przez zmiany demograficzne, które związane będą zarówno ze starzeniem się społeczności, postępującą depopulacją wybranych przestrzeni oraz zmniejszaniem się liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów występuje duże wewnętrzne zróżnicowanie struktury wiekowej ludności, pogłębiane przez zjawiska migracji, w tym odpływ mieszkańców miast na sąsiednie obszary wiejskie, odpływ migracyjny młodych, depopulację obszarów wiejskich, przy zdecydowanie niższej mobilności osób starszych.

W okresie od 2010 do 2020 roku układ osadniczy MOF charakteryzował się znaczną dynamiką przemieszczeń ludności. Widoczne było to w zmianie liczby ludności w gminach bezpośrednio sąsiadujących z miastami rdzeniowymi. Jednocześnie rdzeń MOF charakteryzował się znacznym spadkiem liczby ludności (Bełchatów -7,0%, Radomsko - 6,4%, Piotrków Trybunalski - 6,0%), co związane było m.in. z migracją mieszkańców na tereny podmiejskie. Migrację w celach osadniczych z obszaru miejskiego na obszary podmiejskie obserwowano szczególnie w przypadku Bełchatowa, który przy spadku o 7,0% liczby mieszkańców miasta, dla gmin ościennych notowano znaczące wzrosty populacji. Gmina Kleszczów na przestrzeni 10 lat odnotowała wzrost liczby mieszkańców aż o 36,6% (najwięcej w skali MOF), a gmina Bełchatów o 17,0%. Spośród gmin tworzących MOF znaczny wzrost liczby ludności odnotowały gmina Wolbórz (7,7%) i Kluki (6,0%). Na części obszaru MOF (łącznie 12 gmin) widoczne były zjawiska depopulacji, przy czym największy spadek liczby mieszkańców dotyczył obszaru gminy Gidle (-7,6%), Kodrąb (-6,3%) i Kamieńsk (-5,0%).

Na obszarze MOF występują zjawiska starzenia się społeczeństwa, których przejawem jest wzrost potrzeb socjalnych, pomocy społecznej, opieki zdrowotnej. Prognoza demograficzna wskazuje, że te potrzeby będą stanowić wyzwanie dla polityki społecznej przez kolejne dekady.

Najwyższe wskaźniki wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym występują w przestrzeniach miejskich. Dane GUS za 2020 rok wykazują, że 25,4% mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym, Radomska - 25,9%, a Bełchatowa - 21,9%, przy średniej wynoszącej dla MOF 20,9%, województwa łódzkiego - 24,7% i kraju - 22,3%. Obserwowana w miastach rdzeniowych MOF sytuacja demograficzna wskazuje, że to właśnie w nich będą koncentrować się najistotniejsze problemy powiązane ze starzejącym się społeczeństwem. Stosunkowo wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców odnotowano także w gminach: Gidle (24,0%), Zelów (22,3%), Kodrąb (22,2%), Gomunice (22,1%), Wolbórz (21,6%) i Drużbice (21,3%).

Bardzo niskie wskaźniki urodzeń, przy jednoczesnej coraz mniej licznej populacji kobiet w wieku rozrodczym, wpływać będą na dynamikę zjawisk depopulacyjnych i jednocześnie na kształtowanie się

coraz mniej korzystnej struktury wieku. Na obszarze MOF w latach 2010 – 2020 odnotowano znaczące spadki liczby ludności w wieku produkcyjnym. Największe spadki obserwowane są w przestrzeniach miast rdzeniowych: Bełchatów (-12,2 pp.), Piotrków Trybunalski (-7,0 pp.), Radomsko (-5,6 pp.) oraz gmin: Wolbórz (-5,3 pp.) i Żelów (-4,1 pp.).

Prognozy demograficzne dla obszaru MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów wskazują na to, że depopulacja dotyczyć będzie jego znacznej części, a związana będzie z niekorzystną strukturą wiekową społeczeństwa, pogłębioną przez niskie wskaźniki urodzeń oraz odpływ migracyjny, głównie młodych osób.

Powyżej opisane zjawiska będą czynnikami ograniczającymi aktywność ekonomiczną mieszkańców i wpływać będą na sytuację na rynku pracy. Występuje tu sprzężenie kilku niekorzystnych zjawisk, w tym związanych m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, potrzebą pogodzenia opieki nad osobami zależnymi, przy jednoczesnym kurczeniu się liczby ludności w wieku produkcyjnym i odpływem migracyjnym młodych. Zjawiska demograficzne w znacznym stopniu kształtować będą potrzeby odnoszące się do polityki pomocy społecznej i opieki zdrowotnej.

W związku z tym, że obszar MOF nie jest jednorodny pod względem problemów społecznych, choć wiele z nich ma wspólną genezę, identyfikuje się w nim gminy o zdecydowanie większym zasięgu pomocy społecznej. Zasięg ten wyraża liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności, dla którego średnia wartość w 2020 r. dla kraju wynosiła 414 osób na 10 tys. mieszkańców, a dla województwa łódzkiego 398 osób. Tak określony zasięg pomocy społecznej największą wartość w MOF w 2020 r. przyjął w gminie wiejskiej Kobbiele Wielkie, w której z pomocy korzystało 868 osób. Poza gminą Kobbiele Wielkie, wartości przekraczające wskaźniki krajowe odnotowało aż 11 gmin MOF, w tym: Żelów (665), Dobryszycy (642), Ładzice (614), Kleszczów (579), Wola Krzysztoporska (542), gmina Radomsko (519), Wolbórz (471), Grabica (447), miasto Radomsko (442), Sulejów (429) i Drużbice (424).

Pomimo widocznej zasadniczej zmiany w zakresie sytuacji demograficznej na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów obserwowano szereg korzystnych przemian oraz impulsów rozwojowych w sferze społecznej. Zaliczyć można do nich m.in. wzrost aktywności społecznej, rozwój infrastruktury i oferty kultury, sportu i rekreacji oraz opieki zdrowotnej.

Na obszarze MOF, podobnie jak i w całej Polsce, zauważalny był rozwój III sektora (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne, itp.), a aktywność społeczna mieszkańców przejawiała się działalnością w różnego rodzaju organizacjach pozarządowych, jak i w aktywnym korzystaniu z ich oferty. Wzrost liczby organizacji pozarządowych wyrażany jest we wskaźnikach organizacji pozarządowych w relacji do liczby mieszkańców. W 2010 r. dla województwa łódzkiego na 10 tys. mieszkańców notowano 27 organizacji pozarządowych, w 2020 roku wskaźnik ten wzrósł o 38,5% do 36 organizacji. W MOF notowano duże zróżnicowanie nasyceniem organizacji pozarządowych, od 20 na 10 tys. mieszkańców w gminie Dobryszycy do 68 w gminie Czarnocin, przy czym w każdej z jednostek terytorialnych odnotowano zauważalne wzrosty wartości nasycenia organizacjami pozarządowymi.

Wraz ze stowarzyszeniami i fundacjami na obszarze MOF działają liczne organizacje o charakterze społecznym, wśród których przeważają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Koła Gospodyń Wiejskich. Organizacje te pełnią role zapewniające bezpieczeństwo publiczne oraz integrację społeczności lokalnej, z jednoczesnym kultywowaniem regionalnego folkloru i tradycji.

Istotną rolę w upowszechnianiu aktywności fizycznej wśród mieszkańców MOF pełnią lokalne kluby sportowe. Według danych GUS w 2020 r. na terenie gmin tworzących MOF działało łącznie 137 klubów sportowych, a ich liczba od 2010 roku zwiększyła się o 35 (34,3%). Był to trend spójny z trendem obserwowanym, zarówno w skali kraju, jak i na obszarze województwa łódzkiego.

Na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów działalność kulturalna była realizowana przez liczne instytucje i placówki kulturalne, które są prowadzone i finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Uzupełnia je bogata oferta komercyjna.

Na terenie gmin MOF zauważalny był wyraźny trend wzrostowy w obszarze liczby aktywnych grup artystycznych. Pomiędzy 2011 a 2020 rokiem odnotowano ogólny wzrost liczby grup artystycznych na obszarze funkcjonalnym – z 65 do 145, na co w szczególności wpływ miał wzrost ich liczby w miastach.

Na powyższe pozytywne zjawiska istotny wpływ mają zjawiska demograficzne oraz sytuacje kryzysowe, do których zaliczyć można m. in. pandemię COVID-19. Wpływały one na ograniczanie aktywności społecznej, w tym aktywnego uczestnictwa w ofercie kultury. Zjawiska demograficzne również wpływają na aktywność społeczną. Grupami szczególnie aktywnymi są m. in. seniorzy. Jednocześnie potencjał aktywności może w przyszłości maleć, ze względu na starzenie się kadr organizacji pozarządowych, instytucji kultury, czy też klubów sportowych.

Na terenie MOF działa łącznie 5 szpitali. W 22 gminach MOF świadczone są usługi pomocy doraźnej w ramach przychodni POZ oraz przez lekarzy rodzinnych. Obszary wiejskie Radomska i Bełchatowa korzystają z tego typu usług w miastach. Na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów pomiędzy 2010 r., a 2020 r. zaobserwowano znaczny wzrost liczby przychodni ogółem, który wyniósł 31,4%. Największy wzrost dotyczył gmin wiejskich: Grabica (200%), Kleszczów (150%) i Radomsko (100%), w której w 2010 r. nie było żadnej przychodni. W zestawieniu danych za rok 2010 i 2020 okazuje się też, że liczba przychodni ogółem podwoiła się w trzech gminach: Sulejów, Wolbórz i Szczerców.

Pod względem liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców województwo łódzkie plasuje się na pierwszym miejscu w Polsce. Również gminy MOF cechuje teoretyczna wysoka dostępność personelu lekarskiego. W 2020 r. wartość wskaźnika liczby lekarzy w relacji do liczby ludności wynosił w Piotrkowie Trybunalskim 62,6, będąc wyższą od średniej krajowej (59,7) i niewiele niższą od wojewódzkiej (67,1). Była to najwyższa wartość w obszarze MOF. Drugie miejsce zajął powiat bełchatowski z liczbą 50,1 lekarzy przypadających na 10 tys. mieszkańców. Najwyższy wzrost liczby kadry lekarskiej od 2010 r. odnotował powiat radomszczański – 61,8%, mający w 2020 r. 42,4 lekarzy na 10 tys. mieszkańców.

Na terenie MOF identyfikowane problemy w ochronie zdrowia mają źródła w niewystarczającej liczbie POZ w stosunku do liczby mieszkańców, ograniczonym dostępie do lekarzy specjalistów, w tym opieki psychiatrycznej, a także usług rehabilitacyjnych.

Szczególny potencjał na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów występuje w sferze edukacji, przy jednoczesnym deficycie rozwiązań z zakresu opieki nad dziećmi.

Na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów realizowana jest edukacja na wszystkich szczeblach – od poziomu przedszkolnego do poziomu uczelni. Szczególnym deficytem praktycznie we wszystkich jednostkach samorządowych jest dostęp do opieki żłobkowej.

W latach 2010-2020 widoczny był wzrost liczby przedszkoli, co przełożyło się na wzrost liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat. Najwyższą wartością wskaźnika w 2020 r. charakteryzowało miasto Bełchatów (1 067). W gminie Kodrąb widoczna była największa dynamika wzrostu wartości liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat. (wzrost 7 w 2010 r. do 595 w 2020 r.). Wysokimi wskaźnikami dotyczącymi dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat charakteryzowały się: Piotrków Trybunalski (953), Radomsko (968), Kleszczów (929) i Szczerców (901).

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. na obszarze MOF było 127 szkół podstawowych, z czego najwięcej w Piotrkowie Trybunalskim (21). W pozostałych miastach rdzeniowych liczba szkół była mniejsza adekwatnie do ich powierzchni i liczby ludności - Radomsko (11) i Bełchatów (10). Wśród pozostałych gmin największą liczbą szkół podstawowych (7) zarządzały gminy: Żelów, Sulejów i gmina Bełchatów.

Poziom kadry nauczającej i stan bazy edukacyjnej, pozostającej w zarządzie jednostek MOF w odniesieniu do edukacji podstawowej, wskazuje na ich niewystarczające przygotowanie do świadczenia kompleksowych usług edukacyjnych. Potwierdza to analiza wskaźników zdawalności egzaminu ósmoklasisty, gdzie wartości osiągnięte przez 18 z 25 gmin MOF są niższe od średniego poziomu notowanego w województwie łódzkim i kraju. Najlepsze wyniki (powyżej średniej kraju) osiągnęły szkoły z terenu gminy Kleszczów i miasta Piotrkowa Trybunalskiego.

Na terenie MOF w 2020 r. funkcjonowały łącznie 82 szkoły ponadpodstawowe (licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe) i 1 szkoła artystyczna - Liceum Sztuk Plastycznych w Piotrkowie Trybunalskim. Łączna liczba uczniów szkół średnich w 2020 r. wyniosła 18 426 (w tym 49 uczniów ww. Liceum Sztuk Plastycznych). Najwięcej uczniów kształciło się w szkołach ogólnokształcących działających na terenie MOF – 8 618. Na drugim miejscu pod względem popularności były szkoły średnie zawodowe, w których uczyło się 7 820 uczniów. W związku z reformą systemu oświaty, jaka miała miejsce w 2019 r., od roku szkolnego 2017/2018 dotychczasowe szkolnictwo zawodowe zastąpiły szkoły branżowe, a tym samym zaprzestano rekrutacji do zasadniczych szkół zawodowych. W 2020 r. na terenie MOF działało 14 szkół branżowych (bez zmian od 2017 r.), do których uczęszczało 1 863 uczniów. Dane wskazują na rosnące zainteresowanie kształceniem zawodowym w porównaniu do kształcenia ogólnego. Na przestrzeni lat 2010 – 2020 liczba uczniów liceów ogólnokształcących zmalała o 8,01%, a techników o 4,5%. W latach 2017-2020 aż o 258,27% wzrosła liczba uczniów szkół branżowych, co jest bezpośrednim rezultatem wygaszania zasadniczych szkół zawodowych, promocji i upowszechniania szkolnictwa branżowego (zarówno na poziomie ministerialnym, jak i regionalnym) oraz wejścia w etap edukacji ponadpodstawowej absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej, przywróconej na skutek likwidacji gimnazjów.

Wszystkie placówki kształcenia zawodowego na terenie MOF (od 2017 r. - szkoły branżowe i technika), tworząc swoją ofertę uwzględniają identyfikowaną w regionie lukę kompetencyjną i potrzeby lokalnych pracodawców. Od 2019 r. w opracowywaniu oferty kształcenia istotną rolę odgrywa również prognoza Ministerstwa Edukacji i Nauki, co do zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. W celu praktycznej nauki zawodu i kształcenia na potrzeby rynku pracy szkoły MOF podejmują aktywną współpracę z miejscowymi pracodawcami organizując praktyki i staże uczniowskie. Współpraca ta realnie zwiększa szanse absolwentów na płynne wejście na rynek pracy zaraz po ukończeniu szkoły.

Na terenie MOF działają Centra Kształcenia Zawodowego, które zlokalizowane są w Bełchatowie, Piotrkowie Trybunalskim i Radomsku. Centrum Kształcenia Zawodowego w Bełchatowie jest jedyną tego typu placówką w mieście oraz powiecie bełchatowskim. Prowadzi kształcenie na poziomie szkoły branżowej i technikum, dysponując dobrze wyposażonymi pracowniami, jak i merytoryczną, doświadczoną kadrą instruktorów praktycznej nauki zawodu.

Część szkół kształcenia zawodowego aktywnie współpracuje z uczelniami, co szczególnie dotyczy placówek mieszczących się w Piotrkowie Trybunalskim, a uczelnie z jakimi współpracują to m.in.: Akademia Piotrkowska, Politechnika Częstochowska i szkoły wyższe działające na terenie łodzi. W Bełchatowie funkcjonuje Społeczna Akademia Nauk Bełchatów. Jest to uczelnia niepubliczna o zasięgu ogólnopolskim, prowadząc studia pierwszego i drugiego stopnia, seminaria doktoranckie, studia podyplomowe oraz Master of Business Administration (MBA) w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym. Oferuje kształcenie na 25 kierunkach.

W sferze edukacji na terenie MOF szczególną uwagę należy zwrócić na utrzymanie wysokiego poziomu kształcenia, zwiększanie poziomu kształcenia w placówkach na obszarach wiejskich, zacieśnienia współpracy szkół z pracodawcami, jak i włączanie do oferty kształcenia kierunków, będących zawodami przyszłości. Istotne jest także promowanie szkolnictwa branżowego, a w odniesieniu do działań stricte inwestycyjnych, identyfikowanie placówek, które wymagają doposażenia i modernizacji. Najczęstszymi inwestycjami w budynkach szkół MOF będą: termomodernizacja, rozbudowa i remont infrastruktury warsztatowej i sportowej. Potencjał edukacji wydaje się być jednym z kluczowych dla zaspokojenia potrzeb rozwoju zawodowego i jednocześnie potrzeb rynku pracy.

SFERA GOSPODARCZA

Na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów obserwowano pozytywne zmiany w wymiarze gospodarczym, które charakteryzowały się znaczną dynamiką. Związane to było zarówno z korzystną sytuacją rozwoju gospodarczego kraju w ostatniej dekadzie, przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjałów kształtujących konkurencyjność gospodarki na obszarze MOF.

MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów cechuje się zróżnicowaniem funkcji gospodarczych, co widoczne jest przede wszystkim w miastach rdzeniowych mających specyficzne dla siebie profile. Odgrywają przy tym ważną rolę nie tylko w gospodarce województwa łódzkiego, ale także znacznej części Polski.

Łódzkie jest jednym z największych w kraju obszarów koncentracji działalności branży TSL (transport, spedycja, logistyka), która poprzez efektywne zapewnianie przepływu surowców, materiałów i wyrobów gotowych, jest komplementarną dla wszystkich innych działalności gospodarczych. Ta funkcja gospodarcza jest szczególnie rozwinięta na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów. Wpływ na to mają korzystne uwarunkowania lokalizacyjne i komunikacyjne w przestrzeni kraju, w tym związane w położeniem w centrum kraju, na skrzyżowaniu najważniejszych szlaków komunikacyjnych. Rozwój branży TSL stanowi nadal szansę dla części gmin na wzrost aktywności gospodarczej na swoim terenie. Perspektywa ta jest także szansą m. in. dla Radomska, będącego miastem, które na przestrzeni lat utraciło wiele ze swoich funkcji gospodarczych.

Z kolei miasto jak też gmina Bełchatów, a przede wszystkim gmina Kleszczów, opiera się gospodarczo na funkcjonowaniu olbrzymiego kompleksu paliwowo-energetycznego, należącego do państwowej spółki PGE S.A., który bazuje na wydobyciu i przetwarzaniu węgla brunatnego. Pomimo dążeń do

dekarbonizacji światowej energetyki i osiągnięcia przez gospodarki neutralności klimatycznej, kompleks stanowi obecnie fundament bezpieczeństwa energetycznego w Polsce, odpowiadając za produkcję ok. 20% energii elektrycznej. Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów i Elektrownia Bełchatów tworzy dogodne warunki do podejmowania licznych działalności gospodarczych o profilach okołogórnicznych.

Tak zdefiniowane gospodarczo rdzenie MOF w dużym stopniu wpływają na rodzaj pozostałej działalności gospodarczej prowadzonej w jego strukturze, powodując, że jest on ogólnie obszarem o dużej atrakcyjności inwestycyjnej, a zarazem chłonnym rynkiem usług i zbytu, z wysokim poziomem aktywności gospodarczej.

Według danych GUS w 2021 r. na obszarze MOF działało 31 648 podmiotów prywatnych. Ich liczba od 2010 roku wzrosła o 18,9%. Największą skalę wzrostu liczby podmiotów prywatnych obserwowano w okolicach Bełchatowa – gminie Bełchatów (+48,1%), Kluki (+42,5%) i Kleszczów (+38,9%). Znaczny wzrost dotyczył też gmin: Wola Krzysztoporska (+34,0%), Grabica (+33,6%), Rozprza (+33,1), Ładzice (32,2%) i Kodrąb (+31,9%).

W latach 2002 – 2020 roku na obszarze MOF odnotowano znaczący, ale zróżnicowany pomiędzy poszczególnymi jednostkami, wzrost wskaźnika podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W latach 2002 – 2020 w Piotrkowie Trybunalskim liczba podmiotów REGON zwiększyła się o 1,8%, natomiast w latach 2010 – 2020 o 10,1%. Oznacza to, że ostatnia dekada była dla miasta okresem odbicia gospodarczego po znacznym wyhamowaniu obserwowanym do 2010 roku. Jednocześnie nastąpił rozwój już istniejących działalności gospodarczych, które ugruntowały i umocniły swoje pozycje rynkowe.

Zdecydowanie bardziej dynamiczne zmiany w liczbie podmiotów REGON w relacji z liczbą mieszkańców obserwowano na terenach gmin podmiejskich. W latach 2010-2020 największy przyrost liczby podmiotów REGON nastąpił w gminie Bełchatów (+52,8%) oraz gminach wiejskich: Kobbiele Wielkie (+47,9%), Kluki (+47,1%), Kodrąb (+41,5%) i Grabica (+41,3%). Świadczy to o tym, że, wraz z migracją mieszkańców na obszary wiejskie migrowały również firmy, w tym głównie działalności gospodarcze prowadzone przez osoby fizyczne.

Mając na względzie zauważoną dynamikę przemian gospodarczych, a także dane dotyczące liczby podmiotów ujętych w REGON oraz analizę danych związanych ze zmianami w strukturze gospodarczej (podmioty według PKD), zmiany aktywności gospodarczej na terenie MOF można charakteryzować w następujący sposób:

- gminy wiejskie otaczające miasta rdzeniowe cechowały się wysokim przyrostem liczby podmiotów gospodarczych we wszystkich sekcjach PKD, a wzrost ten był równomierny w skali wszystkich gmin i kształtował się na średnim poziomie 88,56%,
- małe miasta w latach 2010-2020 odnotowały wzrost liczby podmiotów gospodarczych we wszystkich sekcjach PKD, wzrost ten był równomierny w skali wszystkich miast, choć o połowę niższy niż na obszarach wiejskich, średnia wartość wzrostu to 41,3%,
- Piotrków Trybunalski, pomimo spadku pojedynczych sekcji PKD, nadal jest miastem, którego gospodarka bazuje na usługach,
- Bełchatów podtrzymuje pozycję miasta, którego gospodarka oparta jest na wydobywaniu węgla, mimo spadku w tym zakresie liczby podmiotów o 16,5%, jednocześnie wysoka wartość wzrostu sekcji D wskazuje na rozwój w mieście usług okołogórnicznych,

- Radomsko jest miastem, które spośród miast rdzeniowych zanotowało najwyższą średnią wartość wzrostu podmiotów gospodarczych w latach 2010-2020 (+37,9%), nastąpiło to w różnych obszarach, w związku z czym jest miastem o ważnych funkcjach usługowo-przemysłowych.

Oceniając potencjał dla rozwoju konkurencyjności gospodarki na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów nie można pominąć rozwoju systemu kształcenia zawodowego, który jest coraz lepiej wkomponowany w lokalny rynek pracy, coraz mocniej powiązany z działalnością ważnych pracodawców, uczestniczących w procesie kształcenia.

Na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów następuje systematyczna poprawa dostępu do rynku pracy, związana z powiększeniem zasięgu usług komunikacyjnych, w tym w oparciu o rozwój linii kolejowych. Mobilność wspiera gęsta sieć dróg krajowych i wojewódzkich.

Kluczowy potencjał rozwoju aktywności gospodarczej MOF, w tym z uwagi na objęcie go specyficznymi Obszarami Strategicznej Interwencji w ramach SRWŁ 2030 i Terytorialnym Planem Sprawiedliwej Transformacji, tkwi w możliwościach rozwoju innowacyjnych przedsiębiorców. Na terenie MOF działają już innowacyjne i prężnie rozwijające się firmy, choć potencjał ten wymaga głębszego zdiagnozowania w celu trafnego ukierunkowania systemowego wsparcia. Posiadane przez MOF atuty do kreowania innowacyjnej gospodarki to, oprócz przedsiębiorców, także uczelnie wyższe (miejscowe i współpracujące) oraz instytucje otoczenia biznesu.

Powyższe czynniki i uwarunkowania wpływają na pozytywną ocenę sytuacji gospodarczej, widoczną we wskaźnikach dochodów samorządów, poziomu wynagrodzeń mieszkańców, czy też wskaźnikach bezrobocia, w porównaniu do okresu sprzed dekady. Należy przy tym wskazać, że dalszy rozwój gospodarki obarczony jest szeregiem niekorzystnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych.

Zjawiska kryzysowe i nierównomierność procesów rozwojowych to kluczowe wyzwania dla zrównoważonego rozwoju obszaru MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów. Szczególne znaczenie dla rozwoju MOF ma tzw. renta położenia, kształtowana przebiegiem głównych ciągów komunikacyjnych. Ważnym wyzwaniem będzie również proces transformacji węglowej.

Istotny wpływ na rozwój gospodarczy na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów miała lokalizacja gmin względem układów komunikacyjnych opartych o drogi ekspresowe i autostrady oraz położenie, które generowało zjawiska suburbanizacyjne. Osobno należy rozpatrywać poziom rozwoju gospodarczego i ekonomicznego samorządów, mając na uwadze lokalizację na terenie MOF kompleksu energetycznego. Warto podkreślić, iż wskaźniki dochodowe wskazują, iż najslabiej rozwiniętymi gminami pod względem gospodarczym są te położone w powiecie radomszczańskim. Najniższymi dochodami własnymi w przeliczeniu na mieszkańca w 2020 roku charakteryzowałyby się gminy: Rozprza (1,44 tys. zł), Kobile Wielkie (1,46 tys. zł) i Kodrąb (1,46 tys. zł).

W obrębie MOF gospodarka rolna nadal stanowi jedną z głównych funkcji rozwojowych dla gmin wiejskich. Na wszystkich obszarach wiejskich MOF występują średnie warunki do rozwoju rolnictwa (przeważają gleby IV i V klasy). Z uwagi na ujednolicone warunki klimatyczne i glebowe nie identyfikuje się znaczących różnic, czy też specjalizacji w strukturze terytorialnej uprawy MOF. Większość gospodarstw stanowią małe gospodarstwa rolne, nieprzekraczające 5 ha. Produkcja zwierzęca na terenie MOF ukierunkowana jest przede wszystkim na produkcję żywca, a gminy wiejskie powiatu piotrkowskiego wchodzące w skład MOF tworzą jedno z największych zagłębi pogłównia zwierząt

gospodarczych. Dominują tu przede wszystkim gospodarstwa gminy Czarnocin (bydło) i gminy Grabica (trzoda chlewna).

Rozwój funkcji gospodarki rolnej w MOF powinien skoncentrować się na unowocześnianiu istniejących zasobów w oparciu o nowe, zielone i niskoemisyjne technologie dedykowane rolnictwu, jak też z uwzględnieniem globalnych trendów dla sektora rolno-spożywczego, wyrażających się m.in. przechodzeniem na produkcję ekologiczną oraz wzrostem popytu na żywność w ten sposób wyprodukowaną, najlepiej przez małych, lokalnych producentów. Rolnictwo należy postrzegać również jako dostawcę substratów do produkcji odnawialnej energii pochodzącej z biomasy i biogazu rolniczego, a ku temu duży potencjał ma wiele obszarów wiejskich MOF.

Proces węglowej transformacji, którego skutkiem będzie rozwój innowacyjnej i zielonej gospodarki, dotyczyć będzie również innych obszarów gospodarki, w tym jednej ze specjalizacji MOF, sektora energetycznego. Transformacja węglowa to nie tylko szansa na rozwój nowych gałęzi gospodarki, ale również ryzyko utraty dochodów dla znacznej liczby rodzin oraz samorządów.

Szczególne znaczenie dla dotychczasowego rozwoju gospodarczego obszaru MOF, ale też wpływ na kształtowanie jego rosnącej atrakcyjności inwestycyjnej ma funkcjonowanie Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. (ŁSSE), która swoimi podstrefami objęła, aż 8 jednostek terytorialnych obszaru funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski Bełchatów. Poza Piotrkowem Trybunalskim, w którym ulokowane są trzy kompleksy podstrefy ŁSSE, obszary objęte strefą ulokowane są w Radomsku, Bełchatowie oraz na gmin: Rozparza, Kleszczów, Wolbórz, Wola Krzysztoporska i Zelów.

Zrównoważony rozwój gospodarczy obszaru MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów powinien być wspierany przez rozwój mobilności, w tym szczególnie przez rozwój powiązań kolejowych, zarówno w układzie krajowym, regionalnym i ujęciu MOF, m. in. poprzez modernizację linii kolejowej relacji Piotrków Trybunalski – Bełchatów.

Ważne będzie dostosowanie się do zmian klimatu, w tym szczególnie związanych z deficytem wody. Ma to znaczenie m. in. dla gospodarki rolnej, jak też dostępności wody dla innych sektorów gospodarczych i sektora komunalnego.

Potencjał turystyczny MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów tylko częściowo jest wykorzystany, bazuje w szczególności na zasobach dziedzictwa kulturowego. Funkcja turystyczna pełni marginalne znaczenie w kontekście rozwoju gospodarczego, choć widoczny jest potencjał jej rozwoju, m. in. w oparciu o ofertę turystyki aktywnej i kulturowej.

Obszar MOF posiada stosunkowo korzystne warunki do rozwoju turystyki. Można podzielić je na dwie kategorie. Jedną z nich są miejsca o znaczeniu historycznym z mnogością zabytków i śladów bogatej historii tworzenia się państwa Polskiego, a drugą lokalizacje o wyjątkowych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Obie, przy odpowiednim poziomie inwestycji i strategicznej promocji, sprzyjają kształtowaniu wzrostu gospodarczego opartego na obsłudze ruchu turystycznego, jak i funkcji rekreacyjnych MOF ściśle powiązanych z turystyką.

Pod względem wartości historycznej szczególną atrakcją turystyczną na mapie MOF jest Piotrków Trybunalski – miasto, o którym uczy się na lekcjach historii, bo to w nim tworzył się polski ustrój parlamentarny i demokracja. W mieście zachowały się liczne ślady tamtych wydarzeń, co znajduje odzwierciedlenie w dużej liczbie zabytków wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa, wśród których znajduje się m.in.: całe Stare Miasto, Zamek Królewski, mury obronne, pochodzące

z różnych epok liczne obiekty sakralne (kościół, kaplice, cmentarze różnych wyznań) i świeckie (kamienice, domy, wille). W Piotrkowie Trybunalskim w układzie przestrzennym nadal mocno zaznaczone są funkcje nadane miastu jeszcze w średniowieczu, a współczesna architektura użyteczności publicznej uzupełnia je o funkcje usługowe, handlowe, gastronomiczne i bazy hotelowej.

W nieco mniejszym stopniu rozwinięta jest turystyka miejska na obszarach pozostałych dwóch miast rdzeniowych. W Bełchatowie wytyczono trzy szlaki turystyczno-rekreacyjne, które prowadzą do miejskiego Jabłoniowego Sadu, a do dyspozycji mieszkańców i turystów oddano bezpłatny przewodnik turystyczny mający postać mobilnej aplikacji. Szlaki w strukturze Bełchatowa to: Szlak Historyczny, prowadzący przez najważniejsze dla miasta obiekty o znaczeniu historycznym, Szlak Rodzinny, obejmujący trasę przez Miejskie Centrum Kultury, PGE Giganty Mocy i muzeum regionalne oraz Szlak Rowerowy, dzięki któremu w aktywny ruchowo sposób można zapoznać się z sukcesami bełchatowskich sportowców i historią znaczących obiektów sportowych (Siatkarska Aleja Gwiazd, hala Energii, stadion miejski). Oferta turystyczna miasta Radomska, podobnie jak i gmin powiatu radomszczańskiego tworzących MOF, obejmuje głównie zabytkowe obiekty sakralne, świecką architekturę dworsko-parkową, a na obszarach wiejskich - historyczne układy wsi. W celu zwiększenia dostępności i promocji turystycznej powiat radomszczański udostępnia aplikację mobilną ERATravel.

Ważnym potencjałem turystycznym jest Zbiornik Bugaj w Piotrkowie Trybunalskim, z kąpieliskiem Słoneczko oraz użytkiem ekologicznym Nad Bugajem, cennym pod względem zasobów bioróżnorodności (fragment Zbiornika Bugaj i część terenu przylegającego o pow. 35,8 ha, Uchwała nr XXXII/480/05 Rady Miasta w Piotrkowie Trybunalskim z dn. 26 stycznia 2005 r w sprawie uznania obszaru za użytek ekologiczny). Kolejnym cennym przyrodniczo i jednocześnie stanowiącym potencjał turystyczny jest zabytkowy park przy klasztorze oo. Norbertanów w Witowie.

Do miejsc MOF o znaczeniu turystycznym z uwagi na wyjątkowe walory historyczno-kulturowe zalicza się, przede wszystkim wpisany na listę pomników historii - zespół opactwa cystersów w Sulejowie. W zasadzie poza Sulejowem i Wolborzem, w którym zlokalizowane są stosunkowo liczne zabytki świecko-sakralne, gminy powiatu piotrkowskiego wchodzące w skład MOF nie posiadają wiodących atrakcji turystycznych. Podobnie zresztą, jak gminy powiatu bełchatowskiego. W tym ostatnim nieco wyróżniać się może gmina Kleszczów, co ma miejsce dzięki rozwiniętej infrastrukturze sportowej, w tym do uprawiania sportów rekreacyjnych. Z kolei gminy ościenne Piotrkowa Trybunalskiego często wybierane są przez turystów jako miejsca noclegowe, co w dużym stopniu może być dyktowane względami ekonomicznymi.

Pod względem rekreacyjnym ważnym punktem całego MOF jest Góra Kamieński, stanowiąca zimowy ośrodek narciarski (jedyne w województwie łódzkim, którego specyfiką jest równinne ukształtowanie terenu). Góra Kamieński jest również miejscem aktywnego spędzania czasu letniego, m.in. dzięki zlokalizowanym na jej stokach ścieżkom rowerowym i zjazdów ekstremalnych.

W strukturze MOF przyrodniczo i krajobrazowo najbardziej atrakcyjne są obszary położone w dolinach największych rzek – Pilicy, Widawki, Luciąży i Warty, jak też obszary w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Walory środowiska naturalnego w połączeniu z infrastrukturą turystyczną stanowią potencjał dla rozwoju różnorodnych form wypoczynku, rekreacji i aktywnej turystyki rowerowej, pieszej, konnej, czy też kajakowej. Pod tym względem na mapie MOF wyróżnia się kilka lokalizacji, a jedną z najbardziej charakterystycznych jest zlokalizowany na terenie gminy Sulejów, w obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego – Zalew Sulejowski.

Miejscowości MOF odnotowujące wzrost turystyczny z uwagi na funkcje wypoczynkowe i rekreacyjne mierzą się ze specyficznymi problemami, wśród których wyróżnia się głównie brak właściwego wyeksponowania obiektów potencjalnie cennych pod względem turystycznym oraz niewystarczającą bazę obiektów niezbędnych do obsługi ruchu turystycznego (obiekty gastronomii, obiekty noclegowe, miejsca postoju, parkingi, zorganizowane miejsca wypoczynku, sieć ścieżek rowerowych).

SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Kluczowymi miejscami dla kształtowania i rozwijania mobilności są miasta rdzeniowe MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów, stanowiące miejsce docelowe przemieszczeń codziennych dla mieszkańców wielu okolicznych gmin (praca, szkoła, rozrywka), ale też będące węzłami drogowo-kolejowymi łączącymi MOF z pozostałą częścią kraju, jak i w wymiarze międzynarodowym.

Przez obszar MOF przebiega wiele dróg krajowych, w tym w ramach dwóch, przecinających się w województwie łódzkim, korytarzy bazowej transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T 135). Zlokalizowane są tu także inne ważne elementy sieci – bazowej (A1, S8 relacji Wrocław – Łódź) i kompleksowej (S8 relacji Piotrków Trybunalski – Warszawa, DK/S12, DK/S74). Sieć dróg krajowych biegnącą przez MOF uzupełniają liczne szlaki drogowe o randze wojewódzkiej, jak i rozbudowana, utrzymana w dobrym stanie, sieć dróg powiatowych. Cały MOF jest obszarem dobrze skomunikowanym drogowo, co wpływa na jego atrakcyjność inwestycyjną i potencjał rozwojowy.

Pod względem transportu kolejowego na mapie MOF wyróżnia się dwa ośrodki – Piotrków Trybunalski i Radomsko, które leżą na trasie historycznej linii kolei Warszawsko – Wiedeńskiej. Obecnie biegnie nią Linia Kolejowa nr 1 łącząca Śląsk z Mazowszem.

Podstawowy układ drogowy MOF opiera się na: autostradzie A1, drodze S8, drogach krajowych nr 12, 42, 74 i 91 oraz drogach wojewódzkich nr 484, 473, 716, 742, a w odniesieniu do szlaków kolejowych – LK 1 oraz LK 24.

Większość potrzeb transportowych mieszkańcy MOF zaspokajają własnymi środkami transportu, a w kwestii dostępności publicznej komunikacji widać duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi jednostkami terytorialnymi.

Najlepiej pod względem sieci i dostępu publicznej komunikacji zbiorowej rozwinięte jest miasto Radomsko, a wraz z nim gminy MOF z powiatu radomszczańskiego. Transport zbiorowy w obrębie miasta Radomska zapewnia Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Sp. z o.o., obsługujące 18 linii autobusowych (6 miejskich, 11 podmiejskich i 1 międzymiastowa), a ponadlokalnie przedsiębiorstwo PKS Radomsko S.A. Ponadto z Radomska odjeżdża codziennie 25 składów kolejowych w kierunku Częstochowy, Piotrkowa Trybunalskiego, i dalej Łodzi¹. Najgorzej w zakresie dostępu do komunikacji publicznej wygląda sytuacja gmin powiatu piotrkowskiego. O ile komunikacja w obrębie samego miasta i ościennych miejscowości jest wysoko rozwinięta, o tyle po likwidacji Piotrkowskiego Przedsiębiorstwa PKS znacznie utrudniony dostęp do niej mają mieszkańcy wielu gmin wiejskich. W miejsce PKS transport lokalny i międzymiastowy przejęli prywatni przewoźnicy, z których większość to jednoosobowe działalności gospodarcze, co poza ogólnymi utrudnieniami w dojazdach, spowodowało też zwiększenie

¹ Za: Diagnoza do Strategii Rozwoju Miasta Radomska 2030

i rozdrobnienie transportu samochodowego. Warto jednak zauważyć, iż w miejscu dawnego dworca PKS powstało w 2023 r. Powiatowe Centrum Przesiadkowe, które obsługiwać będzie zarówno komunikację lokalną jak też międzymiastową. Nadrzędnym celem w zakresie komunikacji publicznej na obszarze MOF powinno być tworzenie dogodnych warunków do równomiernego rozwoju całego obszaru, poprzez maksymalne zintegrowanie jednostek terytorialnych publiczną siecią komunikacyjną oraz usprawnianie i uzupełnianie istniejącej wiązki połączeń lokalnych i ponadlokalnych.

W związku z dążeniami do neutralności klimatycznej, również w wymiarze indywidualnym, widoczny jest trend do odchodzenia od jednostkowego, prywatnego transportu samochodowego, a transport zbiorowy, poza tym, że powinien być szeroko dostępny i wygodny, to także oparty o niskoemisyjne rozwiązania w zakresie mobilności. Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. 2018, poz. 317), stanowiąca odpowiedź na dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/94/UE z dnia 22 października 2014 r. w sprawie rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych (Dz. Urz. UE L 307 z 28.10.2014, str. 1), określa obowiązki jednostek samorządu terytorialnego, jako organizatorów transportu publicznego w zakresie niskoemisyjności. Art. 35 ustawy mówi, iż gmina lub powiat, w którym mieszka przynajmniej 50 tys. mieszkańców ma zapewnić lub zlecić usługę komunikacji miejskiej podmiotowi, którego udział autobusów zeroemisyjnych we flocie użytkowanych pojazdów na terenie danej jednostki samorządowej wynosi co najmniej 30% (termin wdrożenia ustalono na 1 stycznia 2028 r.). Natomiast zgodnie z art. 68 ustawy, wyżej wymienione jednostki samorządu terytorialnego powinny zagwarantować, aby udział pojazdów elektrycznych we flocie wynosił od 1 stycznia 2020 r. - 10%, zaś udział autobusów zeroemisyjnych wynosił 5% - od 1 stycznia 2021 r., 10% - od 1 stycznia 2023 r. i 20% - od stycznia 2025 r. Na mocy ustawy miasto Piotrków Trybunalski² w 2023 r. wykorzystywało w swoim transporcie publicznym pojazdy niskoemisyjne (autobusy hybrydowe). Również publiczny transport na terenie miasta Bełchatowa zapewniany jest z wykorzystaniem pojazdów zeroemisyjnych - elektrycznych, a odpowiadający za te zadania Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. posiada w swojej flocie trzy autobusy elektryczne. Rozwiązanie te powinny stanowić ogólną dobrą praktykę dla całego obszaru funkcjonalnego, a przede wszystkim fundament dla budowania spójnego i zrównoważonego transportu wewnętrznego.

W ostatnich latach w skomunikowaniu MOF zwiększa się rola sieci dróg i ścieżek rowerowych. Poszczególne samorządy inwestują systematycznie w rozwój połączeń rowerowych, dążąc do uzyskania efektu sieciowego. Niemniej w globalnym ujęciu MOF, poza większymi ośrodkami osadniczymi, infrastruktura rowerowa jest słabo rozwinięta lub w ogóle nie istnieje. Według danych GUS w 2020 r. 11 gmin MOF nie posiadało dróg rowerowych (Czarnocin, Gorzkowice, Grabica, Moszczenica, Rozprza, Żelów, Dobryszycy, Kobbiele Wielkie, Kodrąb i Ładzice), mimo tego, że w latach 2011-2020 długość sieci dróg rowerowych na obszarze MOF wzrosła o ponad 90% (z 101,4 km do 192,4 km). Najdłuższą siecią dróg rowerowych dysponuje gmina Kleszczów (76,6 km), w niej też zaobserwowano największy od 2011 r. przyrost długości dróg rowerowych (27,6 km). Na drugim miejscu uplasował się Bełchatów ze ścieżkami rowerowymi łącznej długości 38 km, ale zdecydowanie mniejszą dynamiką ich przyrostu (16,5 km). Większą dynamikę przyrostu odnotował Piotrków Trybunalski (19,4 km), a długość ścieżek rowerowych w obrębie miasta (29,0 km) lokuje je na trzecim miejscu w MOF.

² Źródło: Nowoczesne rozwiązania w transporcie publicznym w JST, Wiktorowicz J., dr hab. prof. UŁ, Badania i raporty, Nr 11, 2021, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego

Kluczowa dla zrównoważonego rozwoju MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów będzie realizacja polityki zagospodarowania przestrzennego, która uwzględni lokalne potrzeby rozwoju społecznego, w tym demograficznego, gospodarczego, przy jednoczesnym zabezpieczeniu potrzeb ochrony środowiska i przyrody.

Uwarunkowania rozwoju przestrzennego MOF kształtuje przeważająca pozycja demograficzna miast rdzeni, jak też bliskie położenie gmin w stosunku do nich oraz do stolicy województwa – Łodzi. Lokalizacja gmin MOF i ich wewnętrzna struktura wpływa bezpośrednio na kształtowanie się procesów osadniczych. Poza ośrodkami regionalnymi i subregionalnym, istotną rolę dla procesów osiedleńczych pełnią małe miasta, ośrodki lokalne: Żelów, Wolbórz, Sulejów i Kamieńsk oraz miejscowości wiejskie sąsiadujące z miastami.

W przestrzeni MOF nie identyfikuje się dynamicznych procesów urbanizacyjnych, a te systematycznie postępujące wynikają w głównej mierze z dodatniego salda migracji. Jest ona związana ze zjawiskiem przyjmowania przez gminy funkcji mieszkalnych (tzw. „sypialni”) dla osób pracujących zarobkowo w miastach. Zjawisko to stopniowo wpływa na zmianę charakteru przestrzeni, a tym samym zmianę uwarunkowań funkcjonalnych, w szczególności gmin ościennych dla miast rdzeni. Część gmin, stanowiąca obszar bezpośredniego oddziaływania gospodarczo-społecznego Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów (KWB Bełchatów) i Elektrowni Bełchatów, stoi w obliczu wyzwań przestrzenno-funkcjonalnych wynikających z odchodzenia od energii opartej na paliwach kopalnych, a zwłaszcza węgla.

W związku z transformacją energetyczną fragment MOF (miasto Bełchatów, gminy: Bełchatów, Drużbice, Kleszczów, Kluki, Szczerców, Żelów, miasto Piotrków Trybunalski, gminy: Gorzkowice, Rozprza, Wola Krzysztoporska, Dobryszycy, Gomunice, Kamieńsk, Ładzice, Radomsko i miasto Radomsko), będący obszarem wpływu KWB Bełchatów i Elektrowni Bełchatów, został zakwalifikowany jako Obszar Transformacji.

Wskutek wygaszania działalności górniczej i pozyskiwania energii z węgla odnotuje on pogorszenie ogólnej sytuacji gospodarczo – społecznej (bezrobocie, odpływ ludności, spadek stopy życia, spadek stopy inwestycji, wpływów do budżetu samorządu, itp.). Ponadto od lat mierzy się ze skutkami zdegradowanego i przekształconego działalnością górniczą środowiska.

Duża część MOF cechuje się rozproszeniem struktury osadniczej. Niemniej ogólny układ osadniczy obszaru jest czytelny i cechuje się proporcjonalnym rozmieszczeniem ośrodków miejskich. Wybrane problemy przestrzenne koncentrują się na terenach poddanych dużej presji urbanizacyjnej, ale również na zdegradowanych obszarach miejskich i wiejskich, w tym w wyniku eksploatacji paliw kopalnych i działalności kompleksu paliwowo-energetycznego.

Warto dodać, iż obszary zabudowy zagrodowej oraz towarzyszącej jej rolniczej przestrzeni produkcyjnej poddawane są intensywnym przekształceniom. Brak ciągłości tych obszarów w przestrzeni nie odgrywa znaczącej roli w prawidłowym funkcjonowaniu rolnictwa, choć należy zauważyć, że jego ogólny udział w rozwoju gospodarczym MOF stracił na znaczeniu. Użytki rolne jako tereny o otwartej strukturze, najczęściej podlegają zmianom funkcjonalnym, głównie pod rozwój mieszkalnictwa, jak i inwestycji dla wielopowierzchniowych działalności gospodarczych. Te ostatnie uwidaczniają się zwłaszcza na obszarach wiejskich ościennych względem Piotrkowa Trybunalskiego, w których to lokuje się coraz ekspansywniej branża TSL- transport, spedycja, logistyka

Kwestie planowania przestrzennego na obszarze MOF są realizowane poprzez opracowywanie i uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ogółem obszar MOF pokryty był MPZP w 19,2%, co było wartością niższą od średniej dla kraju (31,4%) oraz województwa łódzkiego (33,2%). W 14 gminach: Bełchatów, Radomsko, Gorzkowice, Grabica, Rozprza, Wolbórz, Drużbice, Kluki, Dobroszyce, Gidle, Gomunice, Kobbiele Wielkie, Kodrąb, Ładzice odnotowano odsetek powierzchni objęty MPZP, który nie przekroczył 5%.

Istotne znaczenie w kreowaniu rozwoju przestrzennego MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów odgrywają obszary chronione i ekosystemy przyrodnicze kształtowane przez kompleksy leśne, zbiorniki wodne oraz rzeki Widawkę i Luciążę i ich doliny. Spójność systemu ekologicznego oraz jego zachowanie ma istotne znaczenie dla bioróżnorodności.

Najcenniejsze przyrodniczo obszary MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Radomsko to kompleksy leśne, zbiorniki wodne, tereny mokradeł i bagien, a także doliny rzeczne wraz z towarzyszącymi im ekosystemami. Zostały one objęte różnymi formami ochrony przyrody. Udział powierzchni objętych ochroną na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (bez obszarów Natura 2000) wynosi 15,3% ogółu powierzchni MOF. Jest to wartość zdecydowanie niższa od wartości w ujęciu krajowym (32,6%), jak i ogólnej wartości dla województwa łódzkiego (19,5%).

Sieć powiązań ekologicznych na terenie MOF obejmuje przede wszystkim obszarowe formy ochrony przyrody, którymi objęte są najcenniejsze kompleksy leśne (m.in. Rezerwat Przyrody „Dęby w Meszczach”), rzadkie siedliska (m.in. cis pospolity), zbiorniki wodne (Zalew Sulejów), rzeki i ich doliny (Sulejowski Park Krajobrazowy). W przestrzeni miejskiej Piotrkowa Trybunalskiego ważną funkcję przyrodniczą pełni zbiornik wodny będący użytkiem ekologicznym pod nazwą Nad Bugajem.

Fauna i flora występująca na obszarze MOF, podobnie, jak i na terenie całego województwa jest uboższa, niż w innych regionach Polski. Wynika to z stosunkowo niskiej lesistości wybranych gmin, z jednoczesnym rozdrobnieniem terenów leśnych i ich dużym rozproszeniem w układzie przestrzennym MOF. Leżące w obrębie MOF tereny Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (SPK) pełnią rolę bytowania, ale też węzłów dla migracji zwierząt, roślin i grzybów.

Bioróżnorodność jest jednym z wskaźników jakości środowiska przyrodniczego. Niska lesistość, mała powierzchnia obszarów chronionych, zajęcie dużej powierzchni MOF pod działalność górnictwa i energetyczną oraz uciążliwe sąsiedztwo terenów przemysłowych, występowanie infrastruktury komunikacyjnej, to istotne bariery dla kształtowania jakości siedlisk i bioróżnorodności, a tym samym również jakości życia mieszkańców MOF. Obszary poddane ochronie zlokalizowane na obszarze MOF, poza funkcją ochrony bioróżnorodności i ekosystemu, często pełnią funkcje krajobrazowe, dydaktyczne, a część z nich, jak położony w SPK Zalew Sulejowski - rekreacyjno-wypoczynkową.

Warto również zwrócić uwagę na zły stan wybranych komponentów środowiska, w szczególności zły stan wód. MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski - Bełchatów położony jest na granicy dorzecza Odry i Wisły. Główną rzeką obszaru jest Widawka, będąca prawym dopływem Warty. Widawka płynie przez Wzgórza Radomszczańskie, Wysoczyznę Bełchatowską i Kotlinę Szczercowską. Pozostałe znaczące rzeki biegnące przez obszar MOF: Warta, Pilica (gmina Sulejów), Luciąża, Grabia, Wolbórka. W obszarze MOF nie występują naturalne jeziora, a największym akwenem w części leżącym w jego granicach, jest sztuczny zbiornik wodny utworzony na Pilicy – Zalew Sulejowski.

Na obszarze MOF badania stanu wód powierzchniowych prowadzone były w latach 2014-2019 i wykazały w większości zły stan JWCP (jednolitych części wód powierzchniowych). JWCP na terenie MOF

zagrożone są nieosiągnięciem wyznaczonych celów środowiskowych, dlatego też przedłużono dla nich termin osiągnięcia do 2027 roku. Są one zagrożone przede wszystkim z powodu braku możliwości technicznych, nieproporcjonalnie wysokich kosztów w stosunku do spodziewanych korzyści i braku szczegółowego rozpoznania przyczyn złej jakości wód.

Zmiany klimatu i dostosowanie się do nich to obecnie jeden z najistotniejszych problemów rozwoju MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów. Działania adaptacyjne do zmian klimatu wpływać będą na poprawę jakości środowiska, w szczególności w zakresie ochrony bioróżnorodności, poprawy jakości i wielkości zasobów wodnych oraz poprawy stanu powietrza atmosferycznego.

Zgodnie z klasyfikacją klimatów Köppena-Geigera Piotrków Trybunalski ma klimat określany jako Cfb - umiarkowanie ciepły, ze znacznymi opadami w trakcie roku nawet w miesiące uznawane za najsuchsze. Równie częste i obfite opady dotyczą Bełchatowa (średnia roczna 571 mm) i Radomska. Obszar MOF coraz częściej, podobnie jak cała Polska, doświadcza skutków zmian klimatu, będąc narażonym na upały, powodujące susze i w efekcie pustynnienie, częste wichury, a także intensywne opady atmosferyczne i gwałtowne burze, przyczyniające się do lokalnych powodzi.

W związku z tym, że zmiany klimatyczne są obecnie jednym z najistotniejszych problemów globalnych, jednostki MOF we wspólnie podejmowanych inicjatywach powinny uwzględniać kwestię ryzyk klimatycznych, jak i zwiększania adaptacyjności przestrzeni funkcjonalnych do zmian klimatu. Do działań adaptacyjnych zalicza się: działania edukacyjno-informacyjne, działania organizacyjne w zakresie zarządzania infrastrukturą i zachowaniami mieszkańców oraz działania techniczne (inwestycje). Duże skupienie ludzi, infrastruktury i usług sprawia, że na negatywne skutki zmian klimatu szczególnie narażone są obszary o wysokim stopniu zurbanizowania, które w zakresie adaptacji powinny m.in. odchodzić od uszczelniania powierzchni na rzecz zwiększania w niej udziału terenów zielonych.

Na terenie MOF występują obszary zagrożenia powodziowego (głównie w dolinie rzek Widawka, Warta, Pilica, Grabia, Rajska). Niemniej jednak jednostki tworzące MOF: Żelów (miasto), Radomsko (miasto) i gmina Moszczenica wykazują wysokie narażenie na małe powodzie i tzw. podtopienia. Przyczyną tego jest coraz większe uszczelnianie/utwardzanie powierzchni, przestarzałe systemy odprowadzania wód opadowych na ich terenach oraz coraz częściej występujące gwałtowne, nawalne opady deszczu. W celu niwelowania zagrożenia małą powodzią i lokalnymi podtopieniami należy zwiększać naturalną retencję terenową i powierzchnie obszarów zielonych.³

Zagrożenie powodziowe na obszarze MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów występuje przede wszystkim od rzeki Warty (gminy Gidle, Radomsko, Ładzice) oraz Pilicy (gmina Sulejów). Mapa zagrożenia powodziowego wskazuje na ryzyko powodzi występujące na terenie powiatu piotrkowskiego od rzeki Prudka (gminy Gorzkowice, Rozprza), na terenie powiatu bełchatowskiego od rzeki Widawka (gmina Szczerców). Zagrożenie powodziowe występuje również w północnej części powiatu bełchatowskiego od rzeki Grabia (gminy Drużbice, Żelów).

Tereny MOF coraz częściej doświadczają coraz dłuższych okresów suszy atmosferycznej, a co za tym idzie niedoborów wody. Sytuację te potwierdzają dane Klimatycznego Bilansu Wody (KBW), który jest wskaźnikiem umożliwiającym określenie stanu uwilgotnienia środowiska (oceny aktualnych zasobów wodnych) przy wykorzystaniu danych meteorologicznych. KBW jest określany jako różnica pomiędzy

³ Źródło: Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2021-2024 z perspektywą do 2028

przychodami wody w postaci opadów, a stratami w procesie parowania (ewapotranspiracja). W okresie 01.07-30.09.2021 r.⁴ wszystkie jednostki terytorialne obszaru funkcjonalnego odnotowały KBW na poziomie niższym niż 50 mm (najniższa notowana wartość). Określając działania przeciwdziałające suszom i powodziom należy brać pod uwagę, że prawidłowe zagospodarowanie i użytkowanie zlewni rzecznej (zwiększanie zasobności oraz zdolności retencyjnych) jest ważnym elementem planowania przestrzennego.

Podejmując działania mające na celu realizację celów środowiskowych dla wód powierzchniowych i podziemnych, ale też z uwagi na dbałość o ekosystemy wodne oraz jakość życia mieszkańców, należy mieć na uwadze, że tereny MOF ekspozowane są na skażenia pochodzenia przemysłowego i komunalnego. Zagrożenie stanowią coraz większe powierzchnie utwardzane, a przez to związki chemiczne splukiwane przez opady atmosferyczne z dróg, parkingów czy terenów rolnych, ale przede wszystkim na stan jakościowy wód negatywnie wpływa nieodpowiednie odprowadzanie ścieków socjalno-bytowych (brak lub niewłaściwe korzystanie z infrastruktury kanalizacyjnej, odprowadzanie ścieków do rowów i przydrożnych cieków, nieszczelne osadniki przydomowe).

Dane GUS wskazują na deficyty w zakresie rozwoju sieci kanalizacyjnej na obszarze MOF, pomimo że w okresie pomiędzy 2010 a 2020 rokiem nastąpił wzrost odsetka mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Roczna ocena jakości powietrza za 2020 r.⁵ wskazuje, że pod kątem ochrony zdrowia ludzi, w przypadku większości analizowanych substancji, strefa łódzka (w tym MOF) została zakwalifikowana do klasy A, gdzie poziom stężeń zanieczyszczenia nie przekracza poziomu dopuszczalnego/docelowego. Niemniej istotny problem stanowią przekroczenia dopuszczalnych poziomów dla pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz docelowych poziomów benzo(a)pirenu i ozonu, a w związku z działalnością na obszarze MOF największego w Polsce kompleksu energetyczno-paliwowego opartego na węglu brunatnym (PGE GiEK S.A), MOF nie tylko sam odczuwa skutki zwiększonej emisji gazów kwaśnych SO_x⁶ i NO_x⁷ do atmosfery, ale też oddziałuje w tym zakresie na inne regiony w kraju. Udział Elektrowni Bełchatów w ogólnej emisji punktowej z terenu województwa łódzkiego wynosi 86% dla SO_x i 77% dla NO_x.

O poziomie emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego na obszarze MOF decydują ponadto: niska emisja z indywidualnie ogrzewanych gospodarstw domowych, najczęściej z obszarów o zwartej zabudowie opalanych węglem kamiennym, zanieczyszczająca powietrze pyłem drobnym: PM₁₀ i PM_{2,5} a także zawartym w pyłe benzo(a)pirenem, z powodu której Radomsko i Piotrków Trybunalski w 2018 r. znalazły się na liście 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w Unii Europejskiej oraz transport drogowy, czyli emisja liniowa.

Potrzeba inwestowania w rozwiązania sprzyjające poprawie jakości powietrza, takie jak poprawa efektywności energetycznej, czy też rozwój odnawialnych źródeł energii, są jednymi z narzędzi oszczędności w budżetach samorządów lokalnych, przedsiębiorców, czy też mieszkańców.

⁴ Za: <https://susza.iung.pulawy.pl/kbw/2021>, tabele 11-14

⁵ Źródło: ROCZNA OCENA JAKOŚCI POWIETRZA W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM raport wojewódzki za rok 2020, GIOŚ, Łódź 2021

⁶ SO_x – gazy kwaśne z rodziny tlenków siarki

⁷ NO_x – gazy kwaśne z rodziny tlenków azotu

2. Analiza SWOT.

Mocne strony

Sfera społeczna:

1. Rosnąca aktywność społeczna, w tym organizacje pozarządowych, wspierana przez działalność samorządu lokalnego.
2. Rozwinięte zaplecze instytucjonalne kultury i na rzecz aktywności społecznej, realizujące szereg działań na rzecz mieszkańców oraz rosnące zainteresowanie udziałem w kulturze wśród mieszkańców.
3. Rozwinięte zaplecze instytucjonalne sportu i rekreacji oraz rosnące zainteresowanie udziałem mieszkańców w zorganizowanej ofercie sportowej.
4. Wysoki i rosnący potencjał instytucjonalny instytucji oświatowych, które zrealizowały szereg działań modernizacyjnych w zakresie infrastruktury, podnoszenia jakości usług, rozwoju zasobów kadrowych.
5. Potencjał edukacji na poziomie wyższym, ulokowany w Piotrkowie Trybunalskim oraz Bełchatowie.
6. Rozwinięty, zintegrowany potencjał instytucjonalny systemu pomocy społecznej, posiadający szczególnie kompetencje w zakresie realizacji działań na rzecz społeczności lokalnych.
7. Względnie korzystne wskaźniki dostępności do opieki zdrowotnej na tle kraju i województwa, przy jednoczesnym identyfikowaniu problemów związanych m. in. z luką kadrową, dostępem do specjalistów.
8. Niskie wskaźniki przestępczości oraz dobrze rozwinięty system bezpieczeństwa publicznego, bazujący m. in. na aktywności społecznej (OSP).

Sfera gospodarcza

9. Korzystne uwarunkowania lokalizacyjne i komunikacyjne w przestrzeni kraju, w tym związane w położeniem w centrum kraju, na skrzyżowaniu najważniejszych szlaków komunikacyjnych, kształtujące potencjał gospodarczy.
10. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna, w tym dostępne tereny inwestycyjne w korzystnej lokalizacji drogowej.
11. Poprawiający się na terenie MOF zasięg usług komunikacyjnych, w tym dostęp do linii kolejowych oraz gęsta sieć dróg krajowych i wojewódzkich.
12. Korzystna sytuacja gospodarcza, dostęp do rynku pracy na miejscu, rozwinięte i konkurencyjne podmioty gospodarcze, rosnący poziom wynagrodzeń i niskie wskaźniki bezrobocia.
13. Doświadczone instytucje wspierające przedsiębiorczość.
14. Rozwinięty system kształcenia zawodowego, który wkomponowany jest w lokalny rynek pracy, coraz mocniej powiązany z działalnością ważnych pracodawców, uczestniczących w procesie kształcenia.
15. Istniejący stan i uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej, w tym walory przyrodnicze oraz dziedzictwo kulturowe, które w dużym stopniu kształtuje rozwój turystyki.
16. Zasoby dziedzictwa kulturowego, w tym występowanie miejsc o istotnym znaczeniu w skali kraju, np. w obrębie miasta Piotrków Trybunalski, w gminie Sulejów. Przebieg historycznych szlaków kulturowych.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

17. Korzystna struktura przestrzenno-osadnicza MOF, z dużymi ośrodkami miejskimi (Bełchatów, Piotrków Trybunalski, Radomsko), w dobrej dostępności komunikacyjnej dla wszystkich gmin MOF, zapewniająca dobry dostęp do usług publicznych.
18. Poprawiający się stan i dostępność zasobów mieszkaniowych, szczególnie na obszarach wiejskich w otoczeniu miast oraz dobra dostępność do zasobów mieszkaniowych na terenie największych miast MOF, przy jednoczesnym bardzo dobrym dostępie do usług publicznych.
19. Uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe oraz istniejące zagospodarowanie sprzyjające rozwojowi funkcji turystycznej i rekreacyjnej, w tym w oparciu o potencjał zbiorników wodnych, rzek, terenów zielonych (w tym Góra Kamieński), szlaki turystyczne, w tym rowerowe łączące gminy MOF, np. szlak rowerowy „Nad Pilicą”, Łódzka Magistrala Rowerowa, szlak rowerowy Grunwaldzki.

20. Opracowane koncepcje i plany oraz wdrażane działania na rzecz ochrony środowiska, w tym związane z poprawą stanu powietrza, tworzone na poziomie każdej z gmin oraz na poziomie województwa, w tym programy ochrony środowiska, strategie adaptacji do zmian klimatu, programy ochrony powietrza, plany gospodarki odpadami.
21. Rozwinięty system gospodarki odpadami, który jednocześnie oczekuje dalszej ewolucji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

Słabe strony

Sfera społeczna:

1. Duże wewnętrzne zróżnicowanie struktury wiekowej ludności w obrębie MOF, pogłębiane przez zjawiska migracji, w tym odpływ mieszkańców miast na sąsiednie obszary wiejskie, odpływ migracyjny młodych, depopulację obszarów wiejskich, przy zdecydowanie niższej mobilności osób starszych.
2. Zjawiska starzenia się społeczeństwa, której przejawem jest wzrost potrzeb socjalnych, pomocy społecznej, opieki zdrowotnej, których dynamika będzie wysoka przez najbliższe dekady.
3. Bardzo niskie wskaźniki urodzeń, przy jednoczesnej coraz mniej licznej populacji kobiet w wieku rozrodczym, co wpłynie na zjawiska depopulacyjne.
4. Prognozowana depopulacja znacznej części obszaru MOF, związana przede wszystkim z niekorzystną strukturą wiekową społeczeństwa, pogłębiona przez niskie wskaźniki urodzeń oraz odpływ migracyjny, głównie młodych osób.
5. Zjawiska ograniczające aktywność ekonomiczną mieszkańców, związane m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, potrzebą pogodzenia opieki nad osobami zależnymi, przy jednoczesnym kurczeniu się liczby ludności w wieku produkcyjnym, odpływem migracyjnym młodych.
6. Zróżnicowany poziom dostępności do opieki przedszkolnej w MOF oraz ciągle niski poziom rozwoju oferty opieki żłobkowej.
7. Występujące problemy społeczne o znacznej na tle kraju i województwa skali w wybranych przestrzeniach MOF, pomimo spadku liczby osób i rodzin ogółem korzystających z pomocy społecznej.
8. Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych w wybranej części MOF, w tym zarówno na obszarach miejskich i wiejskich, powiązana z degradacją funkcjonalno-przestrzenną oraz techniczną, wskazująca na potrzebę kontynuowania procesów rewitalizacji.
9. Ograniczony poziom dostępności do zasobów mieszkaniowych ze względu na relację dochodów do kosztów zakupu mieszkania, w szczególności dla osób młodych.

Sfera gospodarcza:

10. Słabość i niski poziom konkurencyjności lokalnej gospodarki w wybranych gminach, której istotną rolę odgrywa m.in. rolnictwo. Niski poziom wzrostu wynagrodzeń w powiecie piotrkowskim, radomszczańskim i w Piotrkowie Trybunalskim na tle kraju.
11. Znaczne zróżnicowanie rozwoju ekonomicznego przestrzeni MOF, widoczne w dochodach własnych gmin oraz wydatkach majątkowych.
12. Niski udział powierzchni wybranych gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna:

13. Obniżający się poziom wód, deficyt wód przepływowych (Warta, Pilica), pogłębiane przez niekorzystne zjawiska klimatyczne, w tym długotrwałe susze.
14. Umiarkowany potencjał dla rozwoju rolnictwa, związany z występowaniem słabych, nieurodzajnych gleb, przy niekorzystnych zmianach klimatu oraz stosunkowo niekorzystnej strukturze gospodarstw (przeważają małe gospodarstwa).
15. Zajęcie dużej powierzchni MOF pod działalność górniczą i energetyczną oraz uciążliwe sąsiedztwa dla znacznej liczby mieszkańców MOF.

16. Uciążliwe sąsiedztwo i bariery środowisko-przestrzenne związane z przebiegiem przez MOF infrastruktury komunikacyjnej, w tym autostrady A1 i drogi ekspresowej S8.
Szanse
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zachodzące, pozytywne zmiany w wymiarze gospodarczym w kraju, województwie i na terenie MOF, związane ze wzrostem liczby podmiotów gospodarczych, wzrostem wynagrodzeń – wspierane przez dalsze procesy modernizacji infrastruktury drogowej, które sprzyjać będą bogaceniu się mieszkańców i samorządów. 2. Proces transformacji energetycznej/ węglowej, którego skutkiem będzie rozwój innowacyjnej i zielonej gospodarki. 3. Realizacja skoordynowanych działań rozwojowych w wymiarach funkcjonalnych w odniesieniu do MOF, skutkujące koncentracją sił i środków na rzecz rozwoju. 4. Rozwój powiązań kolejowych, zarówno w układzie krajowym, regionalnym i ujęciu MOF, m. in. poprzez modernizację linii kolejowej relacji Piotrków Trybunalski – Bełchatów. 5. Koordynacja działań administracji, służb, instytucji oraz organizacji społecznych w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. 6. Funkcjonujące szkoły wyższe poza MOF, posiadające potencjał udziału w realizacji innowacyjnych przedsięwzięć z udziałem przedsiębiorców z terenu MOF.
Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Transformacja węglowa, w tym ryzyko utraty dochodów dla znacznej liczby rodzin oraz samorządów. 2. Brak zaspokojenia potrzeb rozwoju zawodowego, w szczególności młodych osób, skutkujące odpływem migracyjnym do innych lokalizacji w przestrzeni kraju oraz za granicę (drenaż zasobów przez konkurencyjne ośrodki), co związane jest z istniejącym profilem gospodarczym MOF, będącym mało konkurencyjnym dla wybranych zawodów (np. IT). 3. Zagrożenia wynikające ze zmian klimatu, w tym możliwość podtopień, zniszczeń, susz, negatywne skutki zarówno dla społeczności, środowiska i gospodarki, w tym szczególnie związane z deficytem wody.

3. Podsumowanie diagnozy - wnioski odnoszące się do sfer społecznej, gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej - analiza potrzeb rozwojowych.

W kontekście uwarunkowań rozwojowych MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów należy wskazać na następujące, kluczowe czynniki, które decydować będą o zrównoważonym rozwoju:

1. Na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów widoczne były znaczne zmiany w zakresie rozwoju społecznego, partnerzy samorządowi inwestowali w rozwój infrastruktury społecznej oraz usług publicznych. Przestrzeń MOF nie rozwijała się jednak w sposób równomierny. Widoczne jest to m. in. w dochodach i wydatkach inwestycyjnych poszczególnych gmin. Istotnym czynnikiem, który wpłycie na sposób prowadzenia polityki rozwoju będzie demografia.

- Zmiany społeczne o charakterze pozytywnym, jakie zaszły w ostatniej dekadzie na terenie MOF, to przede wszystkim wzrost aktywności społecznej mieszkańców, rozwój oferty kulturalnej, podniesienie jakości kształcenia.
- Wyzwania demograficzne wskazują na potrzebę inwestowania w rozwiązania z zakresu polityki senioralnej. Dotyczy to zarówno kwestii związanych z aktywnością społeczno-kulturalną tej grupy wiekowej, jak też kwestii dotyczących pomocy społecznej oraz zdrowotnej.

- Znaczna dynamika przepływów migracyjnych oraz zmian struktury demograficznej w obrębie MOF wskazuje również na potrzebę moderowania rozwoju społecznego, w tym w zakresie dostępu do usług społecznych, kultury, edukacji. Szczególnie widoczne jest w układach powiązań miasto – tereny podmiejskie.

2. Potencjał rozwoju MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów kształtować będzie w dużej mierze funkcja, znaczenie oraz koncentracja usług w największych miastach, jak również wykorzystanie potencjałów rozwojowych właściwych dla pozostałych gmin tworzących układ funkcjonalno-przestrzenny.

- Miasta Bełchatów, Piotrków Trybunalski oraz Radomsko stanowią będą oś rozwoju i powiązań, zarówno w odniesieniu do wymiarów powiązań lokalnych, jak też sieci powiązań regionalnych. Kluczowe jest zatem inwestowanie w poprawę dostępności usług oraz rynku pracy na obszarze tych miast, w szczególności rozwijanie mobilności miejskiej.
- Należy oczekiwać zmian uwarunkowań rozwoju kształtujących funkcję gospodarczą. Kluczowe dla podtrzymania konkurencyjności gospodarki będzie inwestowanie w rozwój branż przyszłości, w tym branży TLC, innowacyjnych branż gospodarki, jak też rozwiązań zabezpieczających kadry rynku pracy. Istotny potencjał tkwi w poprawiającym się skomunikowaniu przestrzeni, w szczególności w odniesieniu do Radomska i powiatu radomszczańskiego, jak też w zdolności obszaru MOF do kształcenia na potrzeby rynku pracy.
- W kontekście zmian uwarunkowań rozwoju należy mieć na uwadze transformację węglową, która w istotnym zakresie dotknie znaczną część samorządów MOF.
- Dostępność terenów inwestycyjnych, jak też dostęp do autostrad, dróg ekspresowych, krajowych, zjazdów i obwodnic generuje większe szanse na rozwój aktywności gospodarczej dla kilku samorządów. Oznacza to konieczność moderowania zrównoważonych procesów rozwojowych, w tym również w zakresie rozwoju lokalnych specjalizacji gospodarczych i mniejszych działalności, w tym np. usług w gminach o niższej atrakcyjności inwestycyjnej.
- Inwestycje w edukację wszystkich poziomów, realizowane na terenie MOF wspierać będą docelowo konkurencyjność gospodarki oraz zwiększać będą szanse na start młodym osobom.
- Obszar MOF powinien dążyć do wzmocnienia posiadanych zasobów kształtujących funkcję gospodarczą, w tym również w zakresie usług. Potencjał rozwoju należy dostrzegać m. in. w rozwoju funkcji turystycznej. Rozwój usług czasu wolnego pobudzany może być przez rozwój i poprawę infrastruktury turystycznej, np. szlaki turystyczne, bazę noclegową, ścieżki rowerowe.

3. W wymiarze środowiskowym oczekiwana jest dalsza ewolucja w kierunku rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, przystosowanej do zmian i kryzysu klimatycznego. Przyczyniać się będzie to poprawy jakości środowiska. Jednocześnie rozwój funkcji gospodarczej i urbanizacja mogą stanowić istotne zagrożenie dla spójności systemu przyrodniczego.

- Na części obszaru MOF notuje się niski odsetek powierzchni objętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Brak takich planów powoduje, że często dochodzi do konfliktów społecznych, np. dot. przeznaczenia nieruchomości rolnych pod zabudowę mieszkaniową.
- Wyzwania rozwoju regionalnego, które wskazują na konieczność integrowania działań na poziomach ponadlokalnych, wskazują na konieczność wzmocnienia kompetencji i współpracy pomiędzy samorządami, jak też współpracy z podmiotami prywatnymi.

Mając na względzie diagnozę oraz konsultacje i warsztaty prowadzone z przedstawicielami samorządów lokalnych i sektora społecznego z MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów zdefiniowano kluczowe wyzwania rozwojowe.

Sfera	Wyzwania rozwojowe MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów
Społeczna	1. Kształtowanie polityki społecznej, w szczególności sposób uwzględniającej potrzeby starzejącego się społeczeństwa.
	2. Rozwijanie oferty usług czasu wolnego (w tym oferty kultury, sportu, rekreacji, wypoczynku) wspierającej jakość życia mieszkańców oraz rozwój turystyki.
	3. Kształtowanie usług opieki nad dziećmi oraz działań sprzyjających zwiększaniu dzietności.
	4. Rozwijanie oferty mieszkaniowej wspierającej integrację społeczną oraz podnoszącą atrakcyjność osiedleńczą na obszarze MOF.
	5. Integracja społeczna oraz inwestycje w kapitał społeczny, zwiększający efektywność działań na rzecz rozwoju lokalnego (w tym działania na rzecz integracji migrantów).
	6. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, w tym obszarów miejskich i wiejskich.
Gospodarcza	7. Kreowanie edukacji przyszłości, ukierunkowanej na zwiększanie szans rozwoju zawodowego oraz podnoszenie konkurencyjności gospodarki.
	8. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, uwzględniając potencjał lokalizacji MOF, zdolności wewnętrzne do rozwijania innowacyjnych przedsiębiorstw, posiadane zasoby i lokalne kompetencje.
	9. Wspieranie transformacji węglowej w wymiarze ekonomiczno-społecznym, ukierunkowanej na tworzenie nowych miejsc pracy poza sektorem węglowym, przy jednoczesnym wykorzystaniu lokalnych kompetencji (np. związanych z sektorem wytwarzania energii – przykładowo rozwój OZE).
	10. Pobudzanie aktywności ekonomicznej mieszkańców oraz migrantów, w celu podtrzymania konkurencyjności gospodarki oraz jakości usług publicznych.
Środowiskowo-przestrzenna	11. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami opartego na obiegu zamkniętym oraz zasadzie 4R (zasada 4R jest stosowana głównie do tworzyw sztucznych i w oryginale oznacza w języku angielskim Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, czyli: Odrzuć, Zmniejsz, Użyj ponownie, Odzyskaj).
	12. Poprawa jakości i zwiększenie zasobów wody.
	13. Poprawa jakości powietrza.
	14. Zachowanie i zwiększanie bioróżnorodności przyrodniczej.
	15. Usprawnienie systemu komunikacji publicznej oraz rozwój i modernizacja sieci drogowej, kolejowej i rowerowej, przyczyniający się do integracji przestrzennej, społecznej oraz podnoszenia aktywności i konkurencyjności gospodarki.
	16. Zwiększanie efektywności i skuteczności administracji samorządowej i funkcjonowania usług publicznych w oparciu o rozwiązania SMART oraz współpracę ponadlokalną (np. w zakresie planowania przestrzennego).
	17. Zwiększanie odporności na zjawiska kryzysowe oraz bezpieczeństwo publiczne.

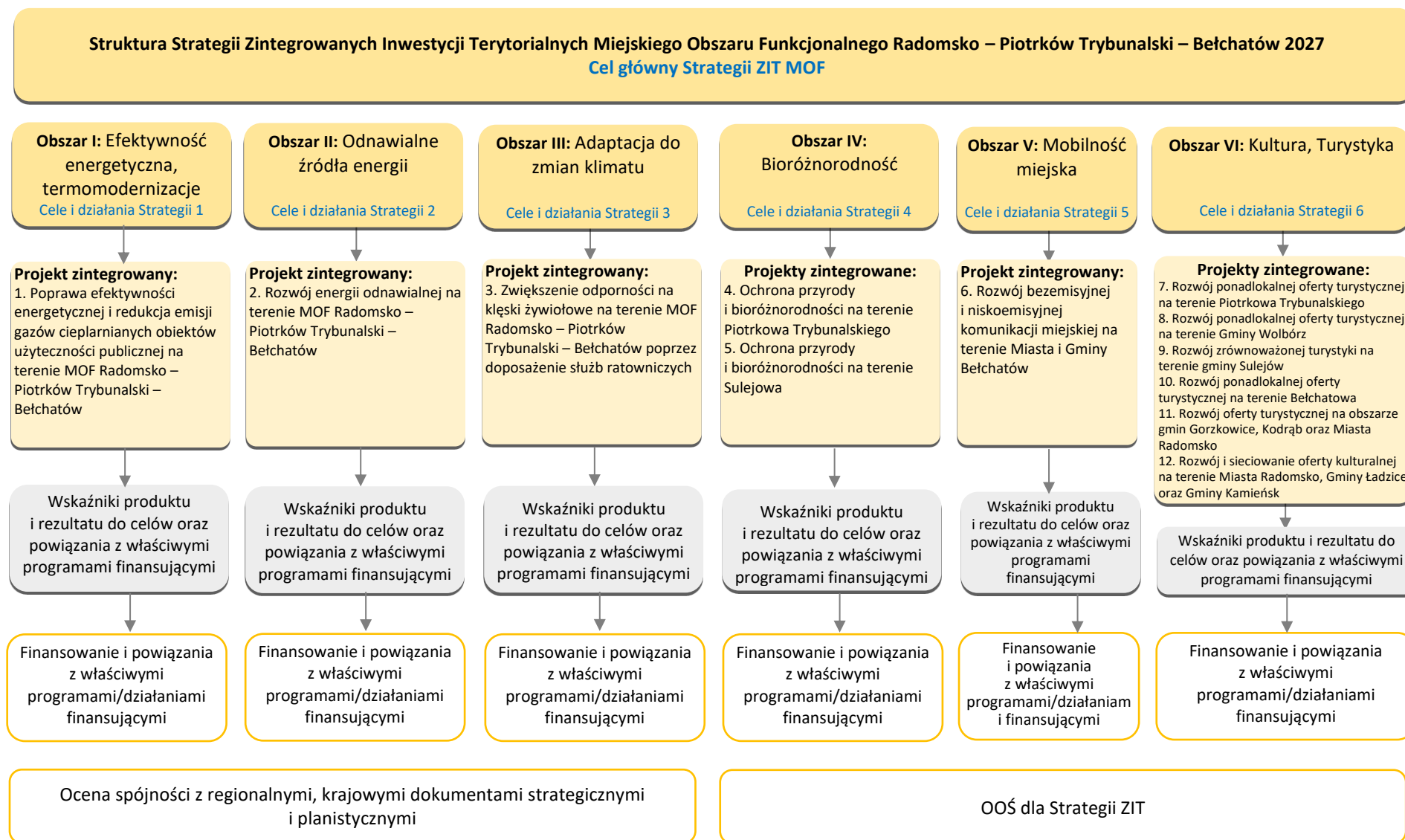
II. Logika Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego

1. Struktura Strategii ZIT

Cele i działania oraz projekty zintegrowane są przedstawione w formie drzewa prezentującego strukturę logiczną Strategii ZIT MOF, odrębnie dla sześciu obszarów.

Poniżej znajduje się struktura dokumentu Strategii ZIT MOF. Schemat ma charakter poglądowy i prezentuje Strukturę całego ZIT. Jego celem jest uzyskanie przez czytelnika na jednym obrazie orientacji w całym dokumencie. W dalszej części schemat opisuje/prezentuje cel główny, cele strategii i kierunki działań. Pozostałe elementy widoczne na schemacie, z uwagi na ich znaczną objętość, są opisywane w kolejnych, odrębnych rozdziałach.

Tabela 2. Struktura logiczna Strategii ZIT.

2. Cele i działania Strategii ZIT

Tabela 3. Cele i działania Strategii ZIT.

<p style="text-align: center;">Cel główny Strategii ZIT MOF: Wzmacnianie i rozwój wzajemnych więzi partnerskich oraz integracji terytorialnej w celu zrównoważonego rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko - Piotrków Trybunalski - Bełchatów</p>					
<p>Obszar I: Efektywność energetyczna, termomodernizacje FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT. Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2</p>	<p>Obszar II: Odnawialne źródła energii FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II</p>	<p>Obszar III: Adaptacja do zmian klimatu FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV</p>	<p>Obszar IV: Bioróżnorodność FELD.02.16 Bioróżnorodność – ZIT</p>	<p>Obszar V: Mobilność miejska FELD.03.02 Mobilność miejska - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VIII</p>	<p>Obszar VI: Kultura, Turystyka FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I</p>
<p>Cel strategii 1:</p> <p>Wyższa efektywności energetyczna obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze MOF</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynkach komunalnych. 2. Termomodernizacja wraz z budową instalacji OZE w budynkach komunalnych mieszkalnych 3. Poprawa efektywności energetycznej budynków (publicznych, gminnych i prywatnych) 4. Budowa sieci ciepłowniczej 	<p>Cel strategii 2:</p> <p>Zwiększony udział energii pochodzącej z odnawialnych źródeł na obszarze MOF</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Montaż instalacji OZE w obiektach publicznych 2. Wymiana nieekologicznych źródeł ciepła w budynkach użytkowanych przez mieszkańców. 3. Inwestycje w odnawialne źródła energii 	<p>Cel strategii 3:</p> <p>Zwiększona skuteczność działania OSP w prowadzeniu akcji ratowniczych i likwidacji skutków katastrof i awarii</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wprowadzenie do użytku samochodów ratowniczo-pożarniczych. 2. Dopuszczenie w specjalistyczny sprzęt ratowniczy jednostek pożarniczych 	<p>Cel strategii 4:</p> <p>Poprawa i utrzymanie bioróżnorodności na terenach zagrożonych degradacją przyrodniczą</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przywrócenie funkcjonalności użytkowej i potencjału rozwojowego terenów zdegradowanych 2. Stworzenie stanowisk do prowadzenia edukacji ekologicznej 3. Prowadzenie edukacji ekologicznej 4. Zabezpieczenie trwałości utrzymania ekosystemów i siedlisk przyrodniczych 	<p>Cel strategii 5:</p> <p>Zwiększenie dostępu do niskoemisyjnego, multimodalnego transportu pasażerskiego o wysokim standardzie</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa infrastruktury multimodalnego węzła przesiadkowego 2. Wprowadzenie do eksploatacji autobusów nisko i zeroemisyjnych o wysokim standardzie, dla potrzeb komunikacji zbiorowej 3. Montaż instalacji do obsługi autobusów zeroemisyjnych 4. Montaż wiat przystankowych i systemów informacji pasażerskich 	<p>Cel strategii 6:</p> <p>Zwiększona atrakcyjność turystyczna i kulturalna MOF</p> <p>Działania strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa, remont i modernizacja budynków do prowadzenia działalności kulturalnej 2. Poprawa dostępu do terenów atrakcyjnych przyrodniczo 3. Budowa, rozbudowa i modernizacja ciągów pieszo-rowerowych 4. Budowa infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej wokół zbiornika wodnego 5. Budowa zbiornika wodnego oraz infrastruktury towarzyszącej dla funkcji turystycznych i rekreacyjnych 6. Prowadzenie działań kulturalnych oraz służących prezentacji i zachowaniu dziedzictwa kulturowego 7. Promocja oferty turystycznej

Cel strategii 1:

Wyższa efektywności energetyczna obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze MOF

Zmiany klimatyczne są obecnie jednym z najistotniejszych problemów globalnych. Samorządy MOF podejmować będą inicjatywy związane z adaptacją do zmian klimatycznych, jak też mające na celu przeciwdziałanie kryzysowi klimatycznemu. Wynika to z przyjętych zobowiązań międzynarodowych, jak też dążeń poszczególnych samorządów do rozwoju zrównoważonego i budowy wizerunku gmin przyjaznych dla środowiska, co podkreślają zapisy lokalnych strategii rozwoju.

Należy również zauważyć, iż na podstawie wyników kolejnych rocznych ocen jakości powietrza w województwie łódzkim, w 2018 r. stwierdzano potrzebę realizacji programów ochrony powietrza, m. in. ze względu na ponadnormatywne stężenie pyłu zawieszonego PM10 w tzw. strefie łódzkiej.

Poprawa efektywności energetycznej jest jednym z narzędzi oszczędności w budżetach samorządów lokalnych. Widoczny jest rosnący poziom obciążeń budżetów gminnych, w tym wzrost kosztów bieżących, generowanych m. in. poprzez koszty utrzymania infrastruktury gminnej.

Partnerzy podejmować będą działania z zakresu termomodernizacji i poprawy efektywności energetycznej obiektów komunalnych oraz budowy sieci ciepłowniczych. Wspólnym efektem dla MOF będzie efekt środowiskowy (obniżenie emisji) w zakresie poprawy jakości powietrza oraz efekt wizerunkowy (budowanie świadomości ekologicznej). Realizacja takich inwestycji przyczyni się do poprawy skuteczności zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego poprzez wygenerowane oszczędności w kosztach bieżących.

Działania strategii:

1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynkach komunalnych.
2. Termomodernizacja wraz z budową instalacji OZE w budynkach komunalnych mieszkalnych
3. Poprawa efektywności energetycznej budynków (publicznych, gminnych i prywatnych)
4. Budowa sieci ciepłowniczej

Cel strategii 2:

Zwiększony udział energii pochodzącej z odnawialnych źródeł na obszarze MOF

MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów to obszar, który czeka proces transformacji energetycznej. Część gmin MOF wykazanych zostało w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jako obszar strategicznej interwencji (OSI) pod nazwą „Obszar nowej energii”. Obejmuje on następujące gminy: miasto

Bełchatów, gmina Bełchatów, gminy: Kleszczów, Kluki, Drużbice, Szczerców, Żelów, miasto Radomsko, gmina Radomsko, gminy: Kamieński, Dobryczyce, Gomunice, Ładzice, miasto Piotrków Trybunalski, gminy: Wola Krzysztoporska, Rozprza, Gorzkowice.

Podstawą delimitacji Obszaru Transformacji (OT) były uwarunkowania środowiskowe związane z lokalizacją złóż węgla brunatnego, zasięgiem obszaru i terenu górniczego, a także leja depresji oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze związane z liczbą osób dojeżdżających do pracy do zlokalizowanej na OT kopalni i elektrowni, sieciami powiązań między przedsiębiorstwami, wpływami do budżetów JST związanymi z działalnością GK PGE.

Sprawiedliwa i włączająca transformacja ma w szczególności zapobiegać regresowi gospodarczemu i społecznemu, ale również kreować nowy zrównoważony model rozwoju gospodarczego.

Inwestycje w rozwój odnawialnych źródeł energii wpisują się w koncepcję sprawiedliwej transformacji. Jednocześnie dla gmin z obszaru MOF inwestycje w odnawialne źródła energii wpisują się w nadrzędny cel zrównoważonego rozwoju wspólnot lokalnych. Wynikają z potrzeby inwestowania w rozwiązania ekologiczne, sprzyjające ochronie klimatu, budowie wizerunku gmin ekologicznych, czystych. Nie bez znaczenia jest także zdolność do generowania oszczędności dla budżetu samorządów.

Partnerzy z MOF realizować będą działania związane z rozwojem OZE, w tym zarówno w odniesieniu do obiektów publicznych, jak też użytkowanych przez mieszkańców. Wspólnym efektem będzie efekt środowiskowy (obniżenie emisji) w zakresie poprawy jakości powietrza oraz efekt wizerunkowy (budowanie świadomości ekologicznej). Realizacja działań przyczyni się do poprawy skuteczności zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego poprzez wygenerowane oszczędności w kosztach bieżących, jak też zmniejszy uzależnienie od energii bazującej na węglu. Działania ujęte w tym celu są komplementarne do działań z zakresu poprawy efektywności energetycznej oraz rozwijania mobilności miejskiej na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów.

Działania strategii:

1. Montaż instalacji OZE w obiektach publicznych
2. Wymiana nieekologicznych źródeł ciepła w budynkach użytkowanych przez mieszkańców.
3. Inwestycje w odnawialne źródła energii

Cel strategii 3:

Zwiększona skuteczność działania OSP w prowadzeniu akcji ratowniczych i likwidacji skutków katastrof i awarii

Obszar MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów ze względu na położenie w centralnej części kraju cechuje się klimatem przejściowym, co związane jest z przenikaniem się strefy kontynentalnej i oceanicznej oraz wpływów Morza Bałtyckiego, gór i wyżyn. Obszar MOF coraz częściej, podobnie jak cała Polska, doświadcza skutków zmian klimatu, będąc narażonym na upały, powodujące susze i w efekcie pustynnienie, częste wichury, a także intensywne opady

atmosferyczne i gwałtowne burze, przyczyniające się do lokalnych powodzi. Jedną z odpowiedzi na zwiększone ryzyko wystąpienia katastrof naturalnych lub zdarzeń takich jak podtopienia, szkody wywołane silnymi wiatrami, czy też częstsze występowanie pożarów – jest zwiększenie skuteczności działań służb ratowniczych.

Zakłada się, iż partnerzy z MOF inwestować będą we wzmocnienie potencjału technicznego służb ratowniczych. Przewiduje się doposażenie wybranych jednostek straży pożarnej w samochody pożarnicze. Zwiększy to poziom bezpieczeństwa na terenie MOF, mając na uwadze spójność systemów bezpieczeństwa, istniejącą współpracę i integrację systemów bezpieczeństwa w ujęciu ponadlokalnym.

Działania strategii:

1. Wprowadzenie do użytku samochodów ratowniczo-pożarniczych.
2. Doposażenie w specjalistyczny sprzęt ratowniczy jednostek pożarniczych

Cel strategii 4:

Poprawa i utrzymanie bioróżnorodności na terenach zagrożonych degradacją przyrodniczą

Najcenniejsze przyrodniczo obszary MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Radomsko to kompleksy leśne, zbiorniki wodne, tereny mokradeł i bagien, a także doliny rzeczne wraz z towarzyszącymi im ekosystemami.

Fauna i flora występująca na obszarze MOF, podobnie, jak i na terenie całego województwa jest uboższa, niż w innych regionach Polski. Wynika to z stosunkowo niskiej lesistości, z jednoczesnym rozdrobnieniem terenów leśnych i ich dużym rozproszeniem w układzie przestrzennym MOF. Podniesienie poziomu bioróżnorodności stanowi niezbędną czynnik poprawy jakości środowiska.

W wizji rozwoju Piotrkowa Trybunalskiego zakłada się, że w 2030 roku będzie miastem o wysokim priorytecie dbałości o środowisko naturalne, rozwijające się w zgodzie z naturą. Podobnie w koncepcji rozwoju gminy Sulejów, lokalna strategia zakłada, że Sulejów będzie gminą zrównoważonego rozwoju, w której szczególnie ważne miejsce zajmuje ochrona przyrody.

Projekty służące realizacji celu 4 strategii będą obejmowały w Piotrkowie użytek ekologiczny Nad Bugajem stanowiący fragment Zbiornika Bugaj i część terenu przylegającego o pow. 35,8 ha. Natomiast w miejscowości Sulejów działania projektu będą prowadzone w obrębie korytarza ekologicznego biegnącego doliną rzeki Pilica. Miejsca te stanowią cenne zasoby bioróżnorodności i są szczególnie ważne ze względu na migrację i rozmnażanie się zwierząt. Interwencje w tych miejscach, stanowiących kluczowe elementy korytarzy ekologicznych, pozwolą zachować lub zwiększyć bioróżnorodność.

Prowadzone w ramach tego celu działania z zakresu czynnej ochrony przyrody, pozwolą zachować walory przyrodnicze oraz ekosystemy, w tym środowiska wodnego i założeń zieleni urządzonej, a to z kolei wzmocni ciągłość korytarzy ekologicznych.

Efektom przeprowadzonych działań w środowisku przyrodniczym będzie ponad lokalne zwiększenie atrakcyjności turystycznej zgodnie z założeniami turystyki zrównoważonej (stanowiącej jedną z form turystyki realizowanej na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego) i zwiększenie możliwości oddziaływania edukacyjnego obszaru MOF.

Działania strategii:

1. Przywrócenie funkcjonalności użytkowej i potencjału rozwojowego biologicznie czynnych terenów zdegradowanych
2. Stworzenie stanowisk do prowadzenia edukacji ekologicznej
3. Prowadzenie edukacji ekologicznej
4. Zabezpieczenie trwałości utrzymania ekosystemów i siedlisk przyrodniczych

Cel strategii 5:

Zwiększenie dostępu do niskoemisyjnego, multimodalnego transportu pasażerskiego o wysokim standardzie

Potrzeba rozwijania mobilności miejskiej w największych miastach MOF wynika z koncentracji funkcji administracyjnych, usługowych, kulturalnych i gospodarczych. Działania z zakresu mobilności miejskiej, zgodnie z ustaleniami partnerów MOF, realizowane będą na obszarze Bełchatowa i gminy Bełchatów.

Miasto Bełchatów wykazuje silne powiązania funkcjonalne z przestrzenią gminy Bełchatów. Gmina Bełchatów, pomimo zaliczenia do kategorii gmin wiejskich, zatraciła w dużej mierze swój rolniczy charakter na skutek silnych procesów urbanizacyjnych zachodzących od początku lat 90-tych. Obecnie stanowi ona głównie „sypialnię” dla osób pracujących w mieście Bełchatów lub na obszarze kompleksu paliwowo-energetycznego zlokalizowanego na terenie gminy Kleszczów.

Warto dodać, iż w okresie od 2010 do 2020 roku układ osadniczy MOF charakteryzował się znaczną dynamiką przemieszczeń ludności. Migrację w celach osadniczych z obszaru miejskiego na obszary podmiejskie obserwuje się szczególnie w przypadku Bełchatowa, który przy spadku o 7,0% liczby mieszkańców miasta, dla gmin ościennych notuje znaczące wzrosty populacji. Gmina Kleszczów na przestrzeni 10 lat odnotowała wzrost liczby mieszkańców aż o 36,6% (najwięcej w skali MOF), a gmina Bełchatów o 17,0%. Te zjawiska wpływają na wzrost natężenia ruchu, który kumuluje się w centrach ośrodków miejskich MOF.

Negatywne oddziaływanie na środowisko i jakość powietrza zwiększa także sukcesywnie rosnąca liczba samochodów osobowych, będących w posiadaniu mieszkańców MOF. Pomiędzy 2010 a 2020 rokiem liczba samochodów osobowych w relacji do liczby mieszkańców wzrosła w powiecie bełchatowskim do 46,3 %, na terenie miasta Piotrków Trybunalski do 46,3%, a w powiecie radomszczańskim do 54,3%.

Zakłada się rozwinięcie rozwiązań z zakresu mobilności miejskiej na terenie Bełchatowa wraz obszarami powiązаныmi z tym miastem funkcjonalnie, położonymi w obrębie gminy Bełchatów. Realizacja projektu spójna będzie z opracowanym i przyjętym planem zrównoważonej mobilności miejskiej.

Działania strategii:

1. Budowa infrastruktury multimodalnego węzła przesiadkowego
2. Wprowadzenie do eksploatacji autobusów nisko i zeroemisyjnych o wysokim standardzie, dla potrzeb komunikacji zbiorowej
3. Montaż instalacji do obsługi autobusów zeroemisyjnych
4. Montaż wiat przystankowych i systemów informacji pasażerskich

Cel strategii 6:

Zwiększona atrakcyjność turystyczna i kulturalna MOF

Obszar MOF posiada stosunkowo korzystane warunki do rozwoju turystyki, które cały czas nie są jeszcze wystarczająco wykorzystane. Warunki te można podzielić na dwie kategorie. Jedną z nich są miejsca o znaczeniu historycznym z mnogością zabytków i śladów bogatej historii tworzenia się państwa Polskiego, a drugą lokalizacje o wyjątkowych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Obie, przy odpowiednim poziomie inwestycji i strategicznej promocji, sprzyjają kształtowaniu wzrostu gospodarczego opartego na obsłudze ruchu turystycznego, jak i funkcji rekreacyjnych MOF ściśle powiązanych z turystyką. Miejscowości MOF odnotowujące wzrost turystyczny z uwagi na funkcje wypoczynkowe i rekreacyjne mierzą się ze specyficznymi problemami, wśród których wyróżnia się głównie brak właściwego wyeksponowania obiektów potencjalnie cennych pod względem turystycznym oraz niewystarczającą bazę obiektów niezbędnych do obsługi ruchu turystycznego (obiekty gastronomii, obiekty noclegowe, miejsca postoju, parkingi, zorganizowane miejsca wypoczynku, sieć ścieżek rowerowych).

Z uwagi na dziedzictwo historyczne Piotrków Trybunalski jest miejscem o istotnym znaczeniu turystycznym. Strefa wpływu miasta oraz relacji funkcjonalnych wykracza poza jego granice, obejmując sąsiednie gminy, w tym również te spoza powiatu piotrkowskiego. Piotrków Trybunalski w skali województwa wyróżnia się walorami urbanistycznymi, które swoje źródła mają w średniowieczu. Prezentuje dobrze zachowany model szachownicowy w rozplanowaniu przestrzennym. Wykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego możliwe będzie dzięki rozwinięciu oferty pobytowej, w tym w oparciu o turystykę aktywną, zarówno w obrębie Piotrkowa Trybunalskiego, jak też sąsiednich gmin.

Najważniejszym miejscem generującym ruch turystyczny na terenie Bełchatowa jest oddany do użytku w 2014 roku obiekt noszący nazwę MCK PGE Giganty Mocy, powstały dzięki Regionalnemu Programowi Operacyjnemu Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013. Obszar działalności ekspozycji Giganty Mocy opiera się na pięciu filarach: edukacyjnym, historycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym. Nowoczesna wystawa stała, zlokalizowana w nowym obiekcie Miejskiego Centrum Kultury w Bełchatowie. Osoby odwiedzające ekspozycję mają okazję dowiedzieć się jak przebiegał proces powstawania w okolicach Bełchatowa pokładów

węgla brunatnego, jak wygląda jego wydobycia oraz produkcja energii elektrycznej. Do stałego programu ekspozycji weszły również warsztaty edukacyjne dla uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych z takich dziedzin naukowych jak geologia, geografia, paleontologia, biologia, a także zajęcia poświęcone ochronie środowiska. Obiekt łączy w sobie kilka elementów. Jest obiektem o funkcji edukacyjnej i jednocześnie „nawiązuje” do dziedzictwa przyrodniczego i gospodarczego regionu bełchatowskiego. W 2021 roku z oferty ekspozycji skorzystało łącznie 9973 osób indywidualnych, a aż 2926 osób uczestniczyło w ofercie warsztatów edukacyjnych. Z oferty Ekspozycji korzystają zarówno osoby indywidualne, rodziny z dziećmi, szkolne grupy zorganizowane z całego kraju (głównie z sąsiadujących gmin i powiatów oraz ościennych województw: świętokrzyskiego, mazowieckiego i śląskiego). Nie bez znaczenia dla rozwoju turystycznego jest wartość medialna i marka.

Powyższe wskazuje na istotny potencjał turystyczny. Jest to jednocześnie miejsce promujące walory przyrodnicze, kulturowe oraz dziedzictwa regionu. Obiekt MCK PGE Giganty Mocy należy zaliczyć do wiodących atrakcji na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów. Obecnie region bełchatowski stoi u progu wielkich przemian – plany związane z transformacją energetyczną są wielkim wyzwaniem i obietnicą ekologicznej przyszłości. W kontekście transformacji energetycznej Obiekt MCK PGE Giganty stanie się ważnym punktem na turystycznej mapie Polski, promującym odnawialne źródła energii i działającym na rzecz zwiększenia poziomu świadomości ekologicznej odbiorców, w tym dzieci i młodzieży, w zakresie efektywności energetycznej, wykorzystania alternatywnych źródeł energii oraz ich wpływu na środowisko naturalne.

Oferta turystyczna miasta Radomska, podobnie jak i gmin wiejskich z rejonu Radomska, tworzących MOF, obejmuje głównie zabytkowe obiekty sakralne, świecką architekturę dworsko-parkową, a na obszarach wiejskich - historyczne układy wsi. Zdecydowanie słabiej rozwinięta jest oferta turystyki aktywnej. W południowym rejonie MOF oferta turystyczna jest zdecydowanie słabiej rozwinięta i wypromowana, pomimo posiadanych walorów przyrodniczych. Potencjał turystyczny tworzy tu między innymi Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki. Obejmuje on tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych. Miasto Radomsko oraz gminy Kodrąb, Gorzkowice oraz Gomunice posiadają między innymi potencjał do rozwoju oferty turystycznej bazującej na zbiornikach wodnych. Pozwoli to rozwinąć ofertę turystyczną opartą na wypoczynku, kontekście z przyrodą oraz wzmocnić istniejące lub nowo powstałe usługi turystyczne.

Na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów działalność kulturalna jest realizowana przez liczne instytucje i placówki kulturalne, które są prowadzone i finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Warto podkreślić, iż widoczny jest również wzrost znaczenia inicjatyw społecznych w zakresie aktywności kulturalnej, widoczny między innymi w aktywności środowisk seniorskich. Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału oferty kulturalnej MOF do rozwoju aktywności społecznej i obywatelskiej związane będzie z pobudzaniem współpracy sieciowej, tworzeniem wspólnych rozwiązań, które względem siebie będą komplementarne i uzupełniające i pozwolą zwiększyć zasięg oferty kulturalnej. Potencjału dla rozwoju sieciowej oferty kulturalnej należy poszukiwać w możliwości wzajemnego wykorzystania powstałej infrastruktury/ oferty, jak też wspólnej promocji oraz możliwości budowania współpracy pomiędzy jednostkami publicznymi i organizacjami społecznymi na rzecz rozwijania oferty kultury. Nie bez znaczenia jest udział zorganizowanych grup społecznych, np. seniorów, kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń.

Zakłada się, że partnerzy z MOF podejmować będą działania związane z rozwojem infrastruktury kulturalnej i jednocześnie wzmacniać będą współpracę ponadlokalną. Zakłada się, iż partnerzy na obszarze MOF utworzą wspólny zespół koordynujący, którego zadaniem będzie wypracowanie mechanizmu współpracy i wspólnego działania na rzecz animacji kultury. Zespół skupi się na tworzeniu rozwiązań animacji kultury w powiązaniu z rozwojem aktywności społecznej i obywatelskiej.

Działania strategii:

1. Budowa, remont i modernizacja budynków do prowadzenia działalności kulturalnej
2. Poprawa dostępu do terenów atrakcyjnych przyrodniczo
3. Budowa, rozbudowa i modernizacja ciągów pieszo rowerowych
4. Budowa infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej wokół zbiornika wodnego
5. Budowa zbiornika wodnego oraz infrastruktury towarzyszącej dla funkcji turystycznych i rekreacyjnych
6. Prowadzenie działań kulturalnych oraz służących prezentacji i zachowaniu dziedzictwa kulturowego
7. Promocja oferty turystycznej

3. Projekty zintegrowane

3.1. Istota projektów zintegrowanych.

Istotą wdrażania Strategii ZIT będzie realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego Strategią ZIT.

Projekt zintegrowany to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju MOF objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ten będzie miał wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii. Szczegółowe zapisy dotyczące projektów zintegrowanych reguluje ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027

Projekty zintegrowane będą wzmacniały ponadlokalne podejście terytorialne przez następujące działania:

- 1) Wsparcie w przygotowaniu dokumentów na poziomie lokalnym i ponadlokalnym niezbędnych do wdrażania instrumentów finansowych.
- 2) Wsparcie tworzenia powiązań sieciowych oraz powiązań funkcjonalnych między miastami posiadającymi komplementarne zasoby lub komplementarną strukturę społeczną i gospodarczą.

- 3) Wzmocnienie form współpracy/wymiany doświadczeń pomiędzy Partnerami Porozumienia w ramach instrumentów terytorialnych.
- 4) Promowanie sukcesów wspólnych projektów celem upowszechniania kultury współpracy i eksponowania zalet jej inicjowania, a także zwiększania poparcia mieszkańców dla idei kooperacji.
- 5) Wzmacnianie mechanizmów zarządzania strategicznego oraz potencjału analityczno-ewaluacyjnego MOF.

Szczegółowy opis zintegrowanego podejścia stanowi część opisu poszczególnych projektów prezentowanych w rozdziale 4.3 w kartach projektów.

3.2. Lista projektów zintegrowanych.

Poniżej przedstawiono listę projektów zintegrowanych oraz instytucji realizujących poszczególne projekty wraz z przewidywaną kwotą dofinansowania.

Tabela 4. Projekty zaplanowane do wsparcia w ramach działań ZIT FEL2027 (lista podstawowa)

Lp.	Symbol projektu	Projekt	Nazwa instytucji	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita (PLN)	Przewidywana kwota dofinansowania (PLN)
1.	Projekt nr 1	Poprawa efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych obiektów użyteczności publicznej na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów	Miasto Bełchatów Gmina Drużbice Gmina Żelów Gmina Gorzkowice Gmina Rozprza Gmina Wola Krzysztoporska Gmina Moszczenica Gmina Gidle Gmina Gomunice Gmina Kobbiele Wielkie Gmina Radomsko	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	60 328 702,40	48 298 380,00
2.	Projekt nr 2	Rozwój energii odnawialnej na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów	Miasto Bełchatów Gmina Dobryszycy Gmina Szczerców	FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II	18 603 110,59	15 812 644,00

3.	Projekt nr 3	Zwiększenie odporności na klęski żywiołowe na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów poprzez doposażenie służb ratowniczych	Gmina Kleszczów Gmina Ładzice Gmina Wola Krzysztoporska Gmina Grabica Gmina Kluki Gmina Czarnocin Gmina Rozprza	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom -ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV	17 154 342,35	14 581 191,00
4.	Projekt nr 4	Ochrona przyrody i bioróżnorodności na terenie Piotrkowa Trybunalskiego	Piotrków Trybunalski	FELD.02.16 Bioróżnorodność ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VII	7 300 000,00	6 203 937,00
5.	Projekt nr 5	Ochrona przyrody i bioróżnorodności na terenie Sulejowa	Gmina Sulejów	FELD.02.16 Bioróżnorodność ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VII	1 176 470,59	1 000 000,00
6.	Projekt nr 6	Rozwój bezemisyjnej i niskoemisyjnej komunikacji miejskiej na terenie Miasta Bełchatów i Gminy Bełchatów	Miasto Bełchatów Gmina Bełchatów	FELD.03.02 Mobilność miejska - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VIII	23 171 663,53	19 695 914,00
7.	Projekt nr 7	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Piotrkowa Trybunalskiego	Piotrków Trybunalski	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	38 400 000,00	32 638 669,00
8.	Projekt nr 8	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Gminy Wolbórz	Gmina Wolbórz	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	5 000 000,00	4 212 743,00
9.	Projekt nr 9	Rozwój zrównoważonej turystyki na terenie gminy Sulejów	Gmina Sulejów	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	9 138 127,06	7 767 408,00

10.	Projekt nr 10	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Bełchatowa	Miasto Bełchatów	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	4 500 000,00	3 000 000,00
11.	Projekt nr 11	Rozwój oferty turystycznej na obszarze gmin Gorzkowice, Kodrąb oraz Miasta Radomska	Gmina Gorzkowice Gmina Kodrąb Miasto Radomska	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	26 013 840,59	21 961 025,00
12.	Projekt nr 12	Rozwój i sieciowanie oferty kulturalnej na terenie Miasta Radomska, Gminy Ładzice oraz Gminy Kamieńsk	Gmina Ładzice Miasto Radomska Gmina Kamieńsk	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	13 008 710,59	11 021 532,00
	Suma wszystkich projektów				223 794 967,70	186 193 443,00

Poniżej przedstawiono listę projektów rezerwowych zaplanowanych w trybie niekonkurencyjnym w ramach działań ZIT FEŁ2027, które w ramach konieczności mogą być wykorzystane przy realizacji projektów zintegrowanych.

Tabela 5. Projekty zaplanowane do wsparcia w ramach działań ZIT FEŁ2027 (lista rezerwowa)

Lp.	Symbol projektu	Projekt	Nazwa instytucji	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita (PLN)	Przewidywana kwota dofinansowania (PLN)
1.	Projekt nr 1	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z budową instalacji OZE na terenie Miasta Bełchatowa.	Miasto Bełchatów	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	7 000 000,00	5 000 000,00
2.	Projekt nr 1	Termomodernizacja komunalnych budynków oświatowych w Gminie Żelów (powiat bełchatowski).	Gmina Żelów	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	9 410 000,00	7 997 545,00
3.	Projekt nr 1	Termomodernizacja w budynkach komunalnych mieszkalnych na terenie Gminy Drużbice (powiat bełchatowski)	Gmina Drużbice	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	3 301 582,40	2 806 345,00

Lp.	Symbol projektu	Projekt	Nazwa instytucji	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita (PLN)	Przewidywana kwota dofinansowania (PLN)
4.	Projekt nr 1	„Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej na terenie Gminy Gorzkowice poprzez doposażenie, modernizację i automatyzację urządzeń na ujęciach wody”.	Gmina Gorzkowice	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	3 000 000,00	3 000 000,00
5.	Projekt nr 1	Termomodernizacja budynku Publicznego Przedszkola w Gomunicach	Gmina Gomunice	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	5 500 000,00	3 143 966,00
6.	Projekt nr 1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Rozprza – etap II	Gmina Rozprza	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	7 000 000,00	5 918 027,00
7.	Projekt nr 1	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej na terenie Gminy Wola Krzysztoporska	Gmina Wola Krzysztoporska	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	5 820.000,00	4.941.152,00
8.	Projekt nr 1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy	Gmina Moszczenica	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	8 170 000,00	6 944 359,00
9.	Projekt nr 1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Gidle	Gmina Gidle	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.I	4 634 000,00	3 206 329,00
10.	Projekt nr 2	Zakup i montaż instalacji OZE w budynkach użyteczności publicznej na terenie Miasta Bełchatowa	Miasto Bełchatów	FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II	13 000 000,00	9 000 000,00
11.	Projekt nr 2	Odnawialne źródła energii w Klubiku Dziecięcym w Dobryzycach	Gmina Dobryzycy	FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II	850 000 00,00	1 230 000,00

Lp.	Symbol projektu	Projekt	Nazwa instytucji	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita (PLN)	Przewidywana kwota dofinansowania (PLN)
12.	Projekt nr 2	Montaż instalacji OZE	Gmina Szczerców	FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II	5 600 000,00	4 413 273,00
13.	Projekt nr 3	Doposażenie jednostek OSP z terenu gminy Ładzice	Gmina Ładzice	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom -ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV	1 240 000,00	1 062 268,00
14.	Projekt nr 3	Zakup samochodów pożarniczych wraz z wyposażeniem dla jednostek OSP z terenu Gminy Kluki	Gmina Kluki	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom -ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV	2 800 000,00	2 375 178,00
15.	Projekt nr 3	Doposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie gminy Czarnocin w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych lub usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych.	Gmina Czarnocin	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom -ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV	2 226 259,00	2 226 259,00
16.	Projekt nr 3	Zakup samochodów strażackich na wyposażenie jednostek OSP na terenie gminy Rozprza- etap II	Gmina Rozprza	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom -ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV	900 000,00	700 000,00
17.	Projekt nr 6	Rozbudowa i przebudowa drogi powiatowej nr 1909E na odc. od msc. Emilin do msc. Bełchatów	Gmina Bełchatów	FELD.03.02 Mobilność miejska - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VIII	7 487 381,18	6 364 274,00
18.	Projekt nr 8	Budowa szlaków, ścieżek rowerowych na terenie gminy Wolbórz	Gmina Wolbórz	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	5 000 000,00	4 212 743,00
19.	Projekt nr 9	Rozwój zrównoważonej turystyki na terenie Gminy Sulejów	Gmina Sulejów	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT	10 314 597,65	8 767 408,00

Lp.	Symbol projektu	Projekt	Nazwa instytucji	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita (PLN)	Przewidywana kwota dofinansowania (PLN)
				Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I		
20.	Projekt nr 11	Zagospodarowanie terenów zielonych na terenie Gminy Gorzkowice poprzez stworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku.	Gmina Gorzkowice	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	1 549 289,00	1 549 289,00
21.	Projekt nr 11	Rozwój turystyki na terenie gminy Kodrąb poprzez utworzenie szlaków rowerowych	Gmina Kodrąb	FELD.05.01 Kultura i turystyka – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	3 014 670,00	2 411 736,00
22.	Projekt nr 12	Biblioteka bliżej Ciebie	Gmina Ładzice	FELD.05.01 Kultura i turystyka – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	1 800 000,00	1 500 000,00

4. Źródła finansowania projektów ZIT.

4.1. Obszary wsparcia w ramach Funduszy Europejskich dla Łódzkiego (FELD)

Wartości poszczególnych projektów oraz łączna kwota ich finansowania zawarte są w tabeli 3.

Tabela 6. Zestawienie obszarów wsparcia w ramach, których możliwe jest pozyskiwanie finansowanie dla projektów Strategii ZIT z Funduszy Europejskich dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ2027).

Fundusz	Priorytet	Działanie /Cel szczegółowy	Wartość projektów zgłoszonych przez samorządy w ramach Strategii ZIT (PLN)
EFFR	Priorytet: 2. Fundusze europejskie dla zielonego łódzkiego.	Działanie: FELD 02.02. Efektywność energetyczna – ZIT EFRR/FS.CP2.I - Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych-	48 298 380,00
		Działanie: FELD 02.06. Odnawialne źródła energii- ZIT EFRR/FS.CP2.II: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001 w sprawie energii odnawialnej, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju- ZIT	15 812 644,00
		Działanie: FELD 02.09. Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom – ZIT EFRR/FS.CP2.IV: Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	14 581 191,00
		Działanie FELD.02.16 Bioróżnorodność – ZIT EFRR/FS.CP2.VII - Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	7 203 937,00
	Priorytet: 3. Fundusze europejskie dla lepiej połączonego łódzkiego	Działanie: FELD 03.02.: Mobilność miejska – ZIT EFRR/FS.CP2.VIII: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	19 695 914,00

	Priorytet: 5. Fundusze europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem.	Działanie: FELD 05.01 Kultura i turystyka – ZIT EFRR.CP5.I: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.	80 601 377,00
--	---	--	---------------

III. Warunki i procedury (w tym tryb wyboru projektów) obowiązujące w realizacji Strategii ZIT.

Tryb wyboru projektów

1. Niekonkurencyjny sposób wyboru projektów

Niekonkurencyjny tryb wyboru projektów zastosowano dla projektów mających strategiczne znaczenie dla społeczno-gospodarczego rozwoju MOF Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów w obszarach wsparcia przeznaczonych dla Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Funduszach Europejskich dla Łódzkiego 2027. Wskazane w Strategii ZIT MOF przedsięwzięcia zostały wytypowane w trakcie prac nad Strategią w ramach wewnętrznego procesu doboru i oceny projektów przeprowadzanego przez wszystkie gminy. Projekty te zostały zgłoszone jako propozycje przedsięwzięć niekonkurencyjnych, a następnie, na etapie opiniowania Strategii ZIT zgodnie w art. 34 ust. 6 pkt pkt 2 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, poddane procesowi opiniowania przez Instytucję Zarządzającą programem regionalnym FEŁ2027.

1.2. Procedura wewnętrznego wyboru projektów niekonkurencyjnych

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 w ramach trybu niekonkurencyjnego dla Strategii ZIT MOF została przygotowana **lista zintegrowanych projektów strategicznych w formie fiszek projektowych**. Lista ta została sporządzona na podstawie wewnętrznej procedury wyboru propozycji projektów zgłoszonych przez 25 samorządów tworzących MOF:

1. Zebranie propozycji projektów

W ramach pierwszego etapu prac nad doбором projektów i ich integracją wszyscy partnerzy porozumienia ZIT dla MOF przesłali fiszki projektowe, zawierające informacje niezbędne do późniejszej oceny i integracji projektów. Dane ujęte w fiszkach dotyczyły m.in.: danych Podmiotu realizującego (Jednostki Samorządu Terytorialnego), tytułu projektu, zakresu przedmiotowego projektu, terminu realizacji, powiązania z obszarami wsparcia, kwoty dofinansowania projektu.

2. Weryfikacja projektów

Liderem projektu jest Miasto Piotrków Trybunalski - Prezydent, który przy wsparciu ekspertów zewnętrznych, przeprowadził selekcję fiszek projektowych zgłoszonych w ramach prac nad Strategią ZIT MOF. Zgłaszane projekty musiały być zgodne z określonymi celami Strategii ZIT, wpisywać się w możliwe obszary wsparcia dedykowane instrumentom ZIT, odnosić się do zdiagnozowanych potrzeb i problemów rozwojowych (zawartych w części diagnostycznej Strategii ZIT), określać wskaźniki produktu i rezultatu, a także mieścić się w ramach kwot przeznaczonych na dofinansowanie projektów w ramach ZIT MOF Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów, a ich realizacja musiała się zakończyć w wymaganym przedziale czasowym.

Projekty zintegrowane będą podlegały ocenie według kryteriów formalnych i merytorycznych. Kryteria wyboru projektów oraz ich zmiany będą zatwierdzane przez Komitet Monitorujący programu regionalnego FEŁ2027.

Szczegółowe zapisy dotyczące kryteriów wyboru i sposobu oceny projektów znajdują się w dokumencie „Kryteria wyboru projektów dla programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (EFRR)” przyjmowanym przez Komitet Monitorujący program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027.

Kierując się strategicznym znaczeniem dla rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów tryb niekonkurencyjny przewidziano dla projektów wskazanych w tabeli 7.

Tabela 7. Lista projektów zaplanowanych do realizacji w trybie niekonkurencyjnym w ramach działań ZIT FEŁ2027 (lista podstawowa).

Lp. Projektu	Nazwa projektu zintegrowanego, podmioty realizujące projekt, lista projektów niekonkurencyjnych.	
Projekt nr 1	Poprawa efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych obiektów użyteczności publicznej na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów Wspólnym efektem będzie efekt środowiskowy (obniżenie emisji) w zakresie poprawy jakości powietrza oraz efekt wizerunkowy (budowanie świadomości ekologicznej). Realizacja projektu przyczyni się do poprawy skuteczności zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego poprzez wygenerowane oszczędności w kosztach bieżących.	
	Miasto Bełchatów	Głęboka modernizacja energetyczna mieszkalnych budynków komunalnych wraz z budową instalacji OZE
	Gmina Żelów	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Żelów
	Gmina Gidle	Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych z terenu Gminy Gidle
	Gmina Drużbice	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Drużbice
	Gmina Gorzkowice	Poprawa efektywności energetycznej budynków (publicznych, gminnych i prywatnych) na terenie Gminy Gorzkowice
	Gmina Rozprza	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Rozprza
	Gmina Wola Krzysztoporska	Termomodernizacja budynków Gminy Wola Krzysztoporska
Gmina Moszczenica	Budowa sieci ciepłowniczej w gminie Moszczenica służącej do wykorzystania ciepła wyprodukowanego w lokalnej ciepłowni z ciepła wytworzonego z OZE	

	Gmina Kobbiele Wielkie	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w tym oświatowych na terenie Gminy Kobbiele Wielkie (powiat radomszczański).
	Gmina Gomunice	Termomodernizacja budynku Publicznej Szkoły Podstawowej w Gomunicach
	Gmina Radomsko	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz hydroforni na terenie Gminy Radomsko
Projekt nr 2	Rozwój energii odnawialnej na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów Wspólnym efektem będzie efekt środowiskowy (obniżenie emisji) w zakresie poprawy jakości powietrza oraz efekt wizerunkowy (budowanie świadomości ekologicznej). Realizacja projektu przyczyni się do poprawy skuteczności zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego poprzez wygenerowane oszczędności w kosztach bieżących, jak też zmniejszy uzależnienie od energii bazującej na węglu.	
	Miasto Bełchatów	Zakup i montaż instalacji OZE w budynkach mieszkalnych na terenie Miasta Bełchatowa
	Gmina Dobroszyce	Odnawialne źródła energii w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Dobroszycach
	Gmina Szczerców	Montaż instalacji pomp ciepła w gminie Szczerców
Projekt nr 3	Zwiększenie odporności na klęski żywiołowe na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów poprzez doposażenie służb ratowniczych Projekt zwiększy to poziom bezpieczeństwa na terenie MOF, mając na uwadze spójność systemów bezpieczeństwa, istniejącą współpracę i integrację systemów bezpieczeństwa w ujęciu ponadlokalnym.	
	Gmina Kleszczów	Zakup pojazdów ratowniczo-gaśniczych dla OSP z terenu Gminy Kleszczów
	Gmina Ładzice	Zakup samochodów strażackich dla OSP z terenu gminy Ładzice
	Gmina Wola Krzysztoporska	Zakup pojazdu ratowniczo-gaśniczego na wyposażenie jednostki OSP z gminy Wola Krzysztoporska
	Gmina Grabica	Zakup samochodów strażackich dla OSP z terenu Gminy Grabica
	Gmina Kluki	Zakup samochodów pożarniczych dla jednostek OSP z terenu Gminy Kluki
	Gmina Czarnocin	Zwiększenie odporności na zmiany klimatu poprzez doposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie gminy Czarnocin.
	Gmina Rozprza	Zwiększenie odporności na klęski żywiołowe na terenie MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów poprzez doposażenie służb ratowniczych – kolejne jednostki OSP.
Projekt nr 4	Ochrona przyrody i bioróżnorodności na terenie Piotrkowa Trybunalskiego Celem projektu będzie podjęcie działań z zakresu czynnej ochrony przyrody, które pozwolą zachować walory przyrodnicze oraz ekosystemy, w tym środowiska wodnego i założeń zieleni urządzonej, jak też wzmocnią ciągłość korytarzy ekologicznych. Ponadlokalne znaczenie użytku ekologiczny Nad Bugajem związane jest ze spójnością ekologiczną przestrzeni połączonej układem hydrologicznych oraz sąsiedztwo względem dużego obszaru chronionego tj. Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. Przedsięwzięcie wpisuje się przy tym w założenia turystyki zrównoważonej, która jest jedną z form turystyki realizowanej na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.	
	Piotrków Trybunalski	Ochrona przyrody i bioróżnorodność na terenie Piotrkowa Trybunalskiego

Projekt nr 5	Ochrona przyrody i bioróżnorodności na terenie Sulejowa Celem projektu będzie podjęcie działań z zakresu czynnej ochrony przyrody, które pozwolą zachować walory przyrodnicze oraz ekosystemy, w tym środowiska wodnego i założeń zieleni urządzonej, jak też wzmocnią ciągłość korytarzy ekologicznych. Wspólnymi elementami łączącym miejsca realizacji projektu z obszarową ochroną przyrody jest położenie względem układu hydrologicznego oraz położenie w granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	
	Gmina Sulejów	Realizacja inwestycji w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury w gminie Sulejów
Projekt nr 6	Rozwój bezemisyjnej i niskoemisyjnej komunikacji miejskiej na terenie Miasta i Gminy Bełchatów Wspólnym efektem będzie poprawa mobilności miejskiej, którą należy rozumieć jako sieć połączeń i rozwiązań komunikacyjnych największych miast MOF, w tym Bełchatowa, Radomska oraz powiązanych z nimi funkcjonalnie najbliższych terenów (gmin).	
	Miasto Bełchatów	Budowa węzła przesiadkowego wraz z budową budynku i niezbędną infrastrukturą do obsługi pasażerów na terenie miasta Bełchatów
	Miasto Bełchatów	Zakup zeroemisyjnych autobusów komunikacji zbiorowej w Bełchatowie
	Gmina Bełchatów	Zakup i dostawa niskopodłogowych i elektrycznych autobusów wraz z systemem ładowania
Projekt nr 7	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Piotrkowa Trybunalskiego Celem projektu będzie wzmocnienie istniejącego potencjału turystycznego zlokalizowanego w obrębie Piotrkowa Trybunalskiego oraz wkomponowanie i powiązanie go z istniejącą ofertą turystyczną sąsiednich gmin Sulejów i Wolbórz.	
	Piotrków Trybunalski	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Piotrkowa Trybunalskiego
Projekt nr 8	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Gminy Wolbórz Efektem projektu będzie wzmocnienie istniejącego potencjału turystycznego, w tym wyeksponowanie potencjału dziedzictwa kulturowego oraz turystyki aktywnej.	
	Gminy Wolbórz	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Gminy Wolbórz
Projekt nr 9	Rozwój zrównoważonej turystyki na terenie gminy Sulejów Celem projektu będzie wzmocnienie istniejącego potencjału turystycznego, w tym wyeksponowanie potencjału dziedzictwa kulturowego oraz walorów przyrodniczych. Ponadto należy podkreślić, iż projekt wpisuje się w szerszą koncepcję rozwoju i promocji oferty turystycznej zlokalizowanej na terenie MOF, w szczególności na terenie Gmin Sulejów oraz gmin ościennych.	
	Gmina Sulejów	Rozwój zrównoważonej turystyki na terenie gminy Sulejów
Projekt nr 10	Rozwój ponadlokalnej oferty turystycznej na terenie Bełchatowa Efektem projektu będzie wzmocnienie istniejącego potencjału turystycznego, polegającego na wyeksponowaniu dziedzictwa kulturowego związanego z energetyką i transformacją węglową.	
	Miasto Bełchatów	Modernizacja budynku MCK PGE Giganty Mocy wraz ze zmianą aranżacji ekspozycji PGE Giganty Mocy (Miasto Bełchatów)
Projekt nr 11	Rozwój oferty turystycznej na obszarze gmin Gorzkowice, Kodrąb oraz Miasta Radomska Projekt zakłada rozwinięcie oferty turystycznej na obszarze MOF charakteryzującym się słabym wykorzystaniem tego potencjału. Rozwój turystyki pozwoli wzmocnić potencjał lokalnej gospodarki i wspierać rozwój przedsiębiorczości. Projekt przyczyni się tworzenia wspólnej oferty turystycznej w południowej części MOF w oparciu o walory rekreacyjne.	
	Gmina Gorzkowice	Przebudowa budynków i terenów użyteczności publicznych, zlokalizowanych w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych mających na celu zwiększenie oferty form spędzania czasu wolnego.

	Gmina Kodrąb	Zagospodarowanie terenu przy zbiorniku wodnym w Kodrębie
	Miasto Radomsko	Rozwój turystyki regionalnej w zakresie utworzenia strefy chillout przy nowopowstałym zbiorniku wodnym w Radomsku.
Projekt nr 12	Rozwój i sieciowanie oferty kulturalnej na terenie Miasta Radomsko, Gminy Ładzice oraz Gminy Kamieńsk Projekt zakłada rozwinięcie i sieciowanie istniejącej oferty kulturalnej, zarówno w układzie powiązań terytorialnych (miasto – obszary wiejskie), jak też w układzie środowisk tworzących lub będących odbiorcami oferty (instytucje publiczne, organizacje społeczne). Projekt pozwoli efektywniej wykorzystać posiadaną infrastrukturę oraz dostosować ofertę do potrzeb w ujęciu ponadlokalnym.	
	Gmina Ładzice	Kino za rogiem w Gminie Ładzice
	Miasto Radomsko	Utworzenie Międzypokoleniowego Ośrodka Rozwoju w Radomsku
	Gmina Kamieńsk	Utworzenie filii Biblioteki Miejskiej oraz miejsca aktywizacji społecznej w miejscowości Gorzędów w gminie Kamieńsk

IV. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

1. Komunikacja z partnerami społecznymi

Na poziomie społecznym należy uwzględnić potrzebę upowszechniania informacji na temat Strategii ZIT MOF oraz aktualnego poziomu jej realizacji. Aby skutecznie przeprowadzić proces upowszechniania Strategii, dokument Strategii oraz raporty monitoringu i ewaluacji będą udostępnione na stronach wszystkich Partnerów Porozumienia. Upowszechnianie Strategii oraz rezultatów jej wdrażania będzie odbywało się także m. in. poprzez wykorzystanie mediów lokalnych.

Planowanie i wdrażanie Strategii w dialogu z interesariuszami pozwala na skuteczne wpływanie na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Umożliwi to również zarządzanie rozwojem MOF w kolejnych latach ponad występującymi w środowiskach lokalnych ewentualnymi naturalnymi rozbieżnościami interesów, co będzie ważnym czynnikiem wzmacniającym kapitał społeczny MOF.

2. Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii

Poza partnerami porozumienia, we wdrażanie, a także aktualizację Strategii ZIT zostaną zaangażowane bezpośrednio i pośrednio różne grupy interesariuszy, a w tym:

- jednostki organizacyjne samorządów, w tym jednostki budżetowe, spółki komunalne,
- samorządowe instytucje kultury;
- partnerzy społeczno-gospodarczy;
- podmioty działające na rzecz ochrony środowiska;
- podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych;
- pozostałe podmioty pożytku publicznego nie wymienione powyżej;
- uczelnie wyższe;
- instytucje okołobiznesowe;
- inne podmioty, które włączą się w realizację projektów zintegrowanych Strategii ZIT jako partnerzy współuczestniczący.

We włączaniu interesariuszy w proces tworzenia i realizacji Strategii ZIT, w zależności od form i technik komunikacji i ich udziału, ważna jest dbałość o zachowanie zasady równości płci, niedyskryminacji oraz zapewnienie możliwości udziału osób o specjalnych potrzebach.

Kluczowa dla sukcesu we wdrożeniu zapisów Strategii jest efektywna komunikacja pomiędzy Partnerami Porozumienia oraz pozostałymi partnerami społeczno-gospodarczymi oraz czytelne zasady współpracy wskazane poniżej:

- pomocniczości,
- suwerenności stron,
- uczciwej konkurencji,
- efektywności,
- jawności,
- partnerstwa,
- respektowania odmiennych opinii na wspólne sprawy,
- prawa do krytyki.

Celami współpracy z Partnerami są:

1. Skuteczna realizacja Strategii ZIT MOF.
2. Włączenie społeczności MOF, w szczególności podmiotów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego w działania na rzecz realizacji Strategii ZIT MOF.
3. Wzmacnianie sieci współpracy pomiędzy Partnerami Porozumienia.
4. Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców MOF.

Bardzo ważna jest akceptacja celów przez wszystkich Partnerów Porozumienia.

Wsparciem uspołecznionego procesu opracowania a następnie realizacji Strategii ZIT jest powołany przez Prezydenta Miasta Piotrkowa Trybunalskiego (jako lidera Porozumienia) Zespół Doradczy partnerów społeczno-gospodarczych stanowiących ciało doradcze. Do zadań tego Zespołu należy konsultowanie i opiniowanie decyzji Lidera, związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT MOF Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów 2030, poprzez przyjmowanie stosownych uchwał lub stanowisk.

Do składu ciała doradczego powołanych zostało 12 osób, które pochodzą ze wszystkich obszarów tworzących Związek ZIT w ramach zawartego porozumienia międzygminnego. Członkowie reprezentują środowiska gospodarcze, instytucje okołobiznesowe, samorządowe, grono organizacji pozarządowych oraz podmioty działające na rzecz ochrony środowiska.

Oprócz doświadczenia i kompetencji merytorycznych osób w składzie ciała doradczego, uwzględniony został również aspekt reprezentowania przez nich potrzeb i oczekiwań społeczeństwa obywatelskiego, przyjęcia odpowiedzialności za promowanie włączenia społecznego, dbałość o poszanowanie praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami oraz zachowanie zasad równości płci i niedyskryminacji. Będzie to również niezwykle ważne w okresie realizacji Strategii ZIT.

Dla zespołu opracowującego Strategię ZIT bardzo ważny jest również stały kontakt i możliwość konsultacji z ciałem doradczym w trakcie organizowanych spotkań oraz w kontaktach indywidualnych. Członkowie ciała doradczego otrzymują informacje i materiały obrazujące stan prowadzonych prac. W trakcie spotkań prezentowany jest postęp w pracach nad kluczowymi rozwiązaniami i ustaleniami Strategii ZIT. W prezentacjach omówione są obszary wsparcia i propozycje projektów zintegrowanych do Strategii ZIT MOF, potrzeby i możliwości rozwiązań związanych z ochroną przyrody i planowane działania zmierzające do poprawy warunków naturalnych oraz uwzględnieni niezbędnych powiązań

między projektami. Omawiane są również zasady dofinansowania w formie instrumentów finansowych.

Następnie ma miejsce wymiana opinii i formułowane są wnioski, które zespół opracowujący Strategię ZIT uwzględni w kolejnych wersjach dokumentu.

Aby ułatwić zainteresowanym podmiotom udział w opiniowaniu decyzji organu wykonawczego związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT”, przyjęta formuła pracy ciała doradczego, umożliwia zapraszanie do udziału w pracach inne osoby spoza składu oraz umożliwia wyznaczenie swojego zastępcy do uczestniczenia w konkretnych posiedzeniach ciała doradczego. Znacząco rozszerza to formułę uspołecznienia procesu tworzenia a następnie udziału w realizacji Strategii ZIT.

Dla umożliwienia szerokiego uspołecznienia prowadzone będą również konsultacje społeczne.

V. Monitoring i ewaluacja Strategii ZIT

1. Wprowadzenie

System wdrażania Strategii ZIT należy rozpatrywać na poziomie organizacyjnym i merytorycznym.

Na poziomie organizacyjnym działania i projekty zintegrowane realizujące cele Strategii ZIT MOF będą prowadzone przez poszczególne jednostki samorządowe, które uczestniczą w Porozumieniu oraz inne włączone instytucje publiczne, sektor prywatny oraz pozarządowy.

Zarządzanie realizacją Strategii ZIT MOF prowadzone będzie przez Lidera Porozumienia – Miasto Piotrków Trybunalski. Jednostką odpowiedzialną za przygotowanie projektu Strategii, jej monitoring i aktualizację jest Biuro Rozwoju Miasta i Inwestycji Urzędu Miasta Piotrkowa Trybunalskiego, który będzie pełnił funkcję koordynatora wdrażania Strategii.

Do realizacji Strategii ZIT niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez poszczególne samorzady i podległe im jednostki oraz włączone przez nie inne instytucje publiczne, podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe,
- wspólnych z udziałem Partnerów Porozumienia w ramach projektów zintegrowanych,

Na poziomie merytorycznym będzie prowadzony monitoring wartości wskaźników przypisanych do celów Strategii ZIT MOF oraz projektów zintegrowanych. W ramach ewaluacji efekty Strategii będą powiązane również z korzyściami społecznymi i gospodarczymi.

Dane do wyliczania wskaźników będą pozyskiwane z następujących źródeł:

- dane gromadzone w wydziałach merytorycznych i jednostkach organizacyjnych Partnerów Porozumienia,
- budżetów zadaniowych, sprawozdawczości budżetowych Partnerów Porozumienia,
- danych od innych podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii ZIT,
- dostępne statystyki publiczne .

2. Monitoring i ewaluacja Strategii.

Przedmiotem monitoringu będą wynikające ze Strategii ZIT MOF działania i ich efekty mierzone wskaźnikami, zaś ewaluacja obejmie dodatkowo również kontekst społeczno-gospodarczy w ocenie tych efektów. Monitoring realizacji poszczególnych działań Strategii odbywać się będzie w oparciu

o przypisane do nich mierzalne wskaźniki. Monitoring będzie obejmował: zbieranie i selekcjonowanie informacji, wskazanie jednostek odpowiedzialnych za pozyskiwanie, gromadzenie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do wyliczania wskaźników monitoringu.

Monitoring będzie polegał na prowadzeniu w sposób ciągły obserwacji procesu realizacji Strategii ZIT, w tym rezultatów jakie ona przynosi i będzie ważnym elementem zarządzania rozwojem MOF.

Sposób prowadzenia monitoringu

Podsystem monitoringu określa:

1) Źródła, częstotliwość pozyskiwania informacji

Niezbędne jest wykorzystywanie różnych źródeł informacji. Część informacji będzie pozyskiwana z istniejących systemów monitoringu i wyspecjalizowanych instytucji, w tym GUS. Zasadne będzie także zorganizowanie pozyskiwania informacji z innych instytucji.

Pozyskiwanie danych dla potrzeb monitoringu Strategii ZIT MOF będzie dokonywane z zależności od potrzeb

2) Sposób gromadzenia, przetwarzania, porządkowania i przechowywania informacji.

Gromadzenie, weryfikacja oraz przetwarzanie i przechowywanie danych dla potrzeb monitoringu będzie dokonywane przez Lidera we współpracy z Partnerami. Jako źródła informacji wykorzystywane będą cyklicznie przygotowywane w jednostkach Partnerów oraz jednostkach im podległych dane sprawozdawcze, odpowiednio do potrzeb przyjętych wskaźników. Opracowanie raportów z monitoringu będzie realizowane przez Lidera Porozumienia, który jest głównym koordynatorem wdrożenia Strategii ZIT.

a) Raporty okresowe

Zakres raportu będzie obejmował wszystkie działania Strategii ZIT oraz wskaźniki monitorowania za dwa kolejne lata. Będzie on wykorzystywany do bieżącego zarządzania wdrażaniem Strategii ZIT przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za realizację przypisanych im zadań. Raport będzie przedkładany do informacji wszystkich Partnerów Porozumienia oraz będzie udostępniany na stronach internetowych.

b) Raporty doraźne

W sytuacji wystąpienia ważnych, niedających się przewidzieć okoliczności zewnętrznych o charakterze politycznym, ekonomicznym, społecznym, technologiczno-technicznym, ekologicznym (środowiskowym) i regulacyjnym (prawnym) lub okoliczności wewnętrznych, może być opracowany raport doraźny na podstawie jednorazowej decyzji podjętej przez Lidera Porozumienia po wcześniejszej konsultacji ze wszystkimi Partnerami Porozumienia. Przeglądy doraźne swoim zakresem mogą objąć całość Strategii ZIT MOF 2030 lub jej część.

Rezultatem przeglądu doraźnego będzie raport zawierający oprócz części analitycznej wnioski i rekomendacje dotyczące potrzeby i zakresu ewentualnej aktualizacji Strategii ZIT. Jednostką odpowiedzialną za opracowanie raportu z przeglądu doraźnego będzie Lider Porozumienia przy współpracy z Partnerami.

3) Zasady udostępniania informacji z monitoringu

Dane zawarte w raportach okresowych z monitoringu będą udostępniane publicznie poprzez strony internetowe Partnerów.

Tabela 8. Zestawienie wskaźników monitoringu osiągnięcia celów Strategii ZIT.

Cel strategii ZIT	Obszar wsparcia FELD	Nr projektu w Strategii ZIT	Wskaźnik produktu	Wartość wskaźnika	Wskaźnik rezultatu	Wartość wskaźnika
Cel strategii 1: Wyższa efektywności energetyczna obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze MOF	FELD.02.02 Efektywność energetyczna – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.	Projekt nr 1	RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt	RCR029- Szacowana emisja gazów cieplarnianych	dane zostaną przedstawione po opracowaniu audytu energetycznego
			RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	66965 osób	RCR026- Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	dane zostaną przedstawione po opracowaniu audytu energetycznego
			PLRO022 Powierzchnia użytkowa budynków mieszkalnych poddanych termomodernizacji	6604,30 m2	PLRR011 - Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej	dane zostaną przedstawione po opracowaniu audytu energetycznego
			PLRO023 Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	21 szt.	PLRR072-Roczne zużycie energii pierwotnej w: lokalach mieszkalnych	dane zostaną przedstawione po opracowaniu audytu energetycznego
			PLRO034-Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	8 szt.		
			PLRO027- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE	65,89 MW		
			PLRO036-Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	12 szt.		

			PLRO025-Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne)	7 szt.		
Cel strategii 2: Zwiększony udział energii pochodzącej z odnawialnych źródeł na obszarze MOF	FELD.02.06 Odnawialne źródła energii – ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.II	Projekt nr 2	RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1	PLRR014 - Ilość wytworzonej energii cieplnej ze źródeł OZE	1892,16
			RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	300/ nie monitorowane	PLRR013 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej ze źródeł OZE	1351,5
			PLRO027 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE	1,4518 MW	RCR031-Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	Nie monitorowany
			PLRO034 - Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	410 szt.		
			PLRO208 - Pojemność magazynów energii elektrycznej	0,7708 MW		
			PLRO026 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE	2,393 MW		
			PLRO237-Liczba powstałych magazynów energii cieplnej	100 szt.		
Cel strategii 3: Zwiększona skuteczność działania OSP w prowadzeniu akcji ratowniczych i likwidacji skutków katastrof i awarii	FELD.02.09 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom – ZIT	Projekt nr 3	RCO028-Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	60242,382 ha	RCR037-Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi lub niekontrolowanych pożarów)	54715 osób

	Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.IV		RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt.	RCR036-Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	49583 osób
			RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	51292 osób		
Cel strategii 4: Poprawa i utrzymanie bioróżnorodności na terenach zagrożonych degradacją przyrodniczą	FELD.02.16 Bioróżnorodność – ZIT Cel szczegółowy: EFRR/FS.CP2.VII -	Projekt 4,5	PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	1 szt.	PLRR050 - Średnioroczna liczba odbiorców działań edukacji przyrodniczej we wspartych ośrodkach	6000 osób
			PLRO194 - Liczba obiektów infrastruktury na cele ukierunkowania ruchu turystycznego albo edukacji przyrodniczej	1 szt.	RCR095 Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	10 641 osób
			PLRO071 - Liczba wspartych form ochrony przyrody	2 szt.		
			RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt.		
			RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	77 542 osób		
Cel strategii 5: Zwiększenie dostępu do niskoemisyjnego, multimodalnego	FELD.03.02 Mobilność miejska - ZIT	Projekt nr 6	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	33325 osób	RCR029 Szacowana emisja gazów cieplarnianych	brak danych

transportu pasażerskiego o wysokim standardzie	Cel szczegółowy: CS EFRR.CP2.VIII		RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt.	RCR062 - Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego –	brak danych
			PLRO088 - Liczba zakupionych jednostek taboru autobusowego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej	3 szt.		
			PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	1 szt.		
			PLRO091 - Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź”	1 szt.		
			PLRO098 - Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	1 szt.		
Cel strategii 6: Zwiększona atrakcyjność turystyczna i kulturalna MOF	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT Cel szczegółowy: CS EFRR.CP5.I	Projekt nr 7,8,9	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	83 139 osób	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok),	37000
			RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt.		

		RCO112-Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	26		
		RCO076-Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	1 szt.		
		RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	3 szt.		
	Projekt nr 10	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	20000 osób	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	20000
		RCO076-Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	1 szt.		
		RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem -	1 szt.		
		PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) -	1 szt.		

		PLRO140 - Liczba wspartych obiektów o charakterze nie zabytkowym -	1 szt.		
	Projekt nr 11	RCO112-Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	26	PLRR062-Roczna liczba turystów korzystających ze szlaków rowerowych	150
		RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1 szt.	PLRR082-Roczna liczba turystów korzystających ze wspartych szlaków turystycznych	600
		RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	50762	RCR077-Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok)	800
		PLRO140 Liczba wspartych obiektów o charakterze niezabytkowym (szt.)	2		
		RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.),	1		

		Projekt nr 12	RCO112-Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	26	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające/rok)	1400
			RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1		
			RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	9973		
			RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	1		
			RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem (szt.),	3		
			PLRO132 Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) (szt.),	3		

			FELDO034 Liczba utworzonych wspólnych ofert w zakresie kultury i turystyki (szt.),	1		
--	--	--	--	---	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Ponieważ na obecnym etapie projektowania działań i przedsięwzięć zintegrowanych nie jest możliwe oszacowanie wartości niektórych wskaźników dane te zostaną uaktualnione po etapie konsultacji społecznych.

Ewaluację definiuje się jako badanie społeczno-ekonomiczne, realizowane w celu oceny jakości i efektów wdrażanej Strategii ZIT. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o wytyczne Komisji Europejskiej, obejmujące następujące kryteria:

- **trafność** - czy cele Strategii odpowiadają potrzebom beneficjentów (różnych grup mieszkańców, przedsiębiorców, turystów)?
- **efektywność** - czy działania w ramach realizacji Strategii są racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia? Czy ponoszone koszty są proporcjonalne do osiągniętych efektów?
- **skuteczność** - czy wdrażanie działań w ramach Strategii przyczynia się do realizacji założonych celów rozwoju Powiatu?
- **użyteczność** - czy realizacja Strategii przyczynia się do lepszego zaspokojenia potrzeb beneficjentów i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów? Czy beneficjenci faktycznie korzystają z efektów działań? Czy pojawiają się niepożądane, negatywne efekty uboczne realizowanych działań?
- **trwałość** - czy pozytywne skutki realizacji Strategii mają charakter stały? Czy efekty działań będą trwałe?

Ewaluacja będzie polegała na analizie informacji uzyskanych z systemu monitoringu. Kryterium oceny realizacji strategii będzie osiągnięty poziom wskaźników celów i działań Strategii ZIT.

Badanie ewaluacyjne

Przewidziane są dwa rodzaje ewaluacji: on going i ex post. Badanie ewaluacyjne on going będzie przeprowadzone w 2027 na podstawie raportów z monitoringu. Badanie ewaluacyjne ex post będzie przeprowadzone po zakończeniu realizacji strategii w 2030 roku również na podstawie raportów z monitoringu.

Raporty z ewaluacji Strategii

Na podstawie badań ewaluacyjnych, sporządzany będzie raport z ewaluacji Strategii ZIT. Raporty z ewaluacji będą opisywały stan realizacji Strategii w układzie narastającym. Raporty z ewaluacji będą udostępniane publicznie na stronach internetowych Partnerów.

Aktualizacja Strategii

Na podstawie informacji z monitoringu i ewaluacji, Strategia ZIT może być poddana aktualizacji. Decyzję o przeprowadzeniu aktualizacji Strategii podejmuje Lider Porozumienia po wcześniejszej konsultacji ze wszystkimi Partnerami Porozumienia.

Ponadto strategia będzie podlegać aktualizacji, jeżeli będzie tego wymagała sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna MOF albo gdy będzie to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa.

Wykaz skrótów

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

FS – Fundusz Spójności;

IOB – instytucje otoczenia biznesu;

IP – Instytucja Pośrednicząca;

IZ – Instytucja Zarządzająca;

JST – jednostki samorządu terytorialnego;

KPZK 2030 – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;

KM – Komitet Monitorujący;

MOF – miejskie obszary funkcjonalne;

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa;

OSI – Obszar Strategicznej Interwencji;

PI – Priorytet Inwestycyjny;

SRWŁ – Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego;

SZOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych;

Strategia ZIT MOF – Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko – Piotrków Trybunalski – Bełchatów;

TIK – Technologie informacyjno-komunikacyjne;

UM WŁ – Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.

Spis tabel

Tabela 1. Ocena spójności dokumentu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Betchatów 2030 z dokumentami regionalnymi, krajowymi i unijnymi.....	6
Tabela 2. Struktura logiczna Strategii ZIT.	31
Tabela 3. Cele i działania Strategii ZIT.	32
Tabela 4. Projekty zaplanowane do wsparcia w ramach działań ZIT FEŁ2027 (lista podstawowa)	40
Tabela 5. Projekty zaplanowane do wsparcia w ramach działań ZIT FEŁ2027 (lista rezerwowa)	42
Tabela 6. Zestawienie obszarów wsparcia w ramach, których możliwe jest pozyskiwanie finansowanie dla projektów Strategii ZIT z Funduszy Europejskich dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ2027).	46
Tabela 7. Lista projektów zaplanowanych do realizacji w trybie niekonkurencyjnym w ramach działań ZIT FEŁ2027 (lista podstawowa).	48
Tabela 8. Zestawienie wskaźników monitoringu osiągnięcia celów Strategii ZIT.....	55